

Luksemburgā, 2005. gada 15. septembrī

Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas
Valsts sekretāram Bičevska kungam
Brīvības bulvārī 36, Rīga LV-1536
LATVIJA / LETTONIE

ATZINUMS PAR LIKUMPROJEKTIEM PAR ATSEVIŠĶU TRADICIONĀLO RELIĢISKO KONFESIJU TIESISKO STATUSU

God. Bičevska kungs,

Atbildot uz Jūsu 2005. gada 12. septembra vēstulē Nr. 1-7.10/2932 izteikto lūgumu, sniedzu Jums savu atzinumu¹ par vēstules pielikumā esošajiem likumprojektiem ar šādiem virsrakstiem:

- „Latvijas Pareizticīgās Baznīcas likums”;
- „Latvijas Baptistu Draudžu Savienības likums”;
- „Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu savienības likums”;
- „Latvijas Apvienotās Metodistu Baznīcas likums”.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. Šis atzinums sastāv no trijām daļām: **Vispārīgās daļas**, kas aplūko minētos likumprojektus kopumā, **Sevišķās daļas**, kas analizē atsevišķas šo likumprojektu normas, un **Secinājumu** daļas, kas ir šī atzinuma kopsavilkums.

2. Pirms es uzsāku savu analīzi, es vēlētos, **pirmkārt**, izdarīt dažas vispārīgas piebildes, **otrkārt**, nospraust atzinuma mērķus un definēt kritērijus un pamattēzes, uz kužām tas balstīsies, un **treškārt**, arī atspēkot atsevišķus argumentus (antitēzes), kas parasti tiek minēti kā šķērslis piedāvātā valsts un baznīcas attiecību modeļa ieviešanai.

¹ Šajā atzinumā paustie viedokļi ir tikai autora personiskie viedokļi, kas nekādā gadījumā nesaista organizāciju vai organizācijas, kužās viņš darbojas.

3. Cik noprotu, sākotnējā ideja par divpusējiem iekšējiem *normatīviem līgumiem*, kurus valdība noslēgtu ar tradicionālajām konfesijām un tad apstiprinātu Saeima pēc starptautisko līgumu parauga, ir pilnīgi atmesta. Tā vietā ir nolemts noregulēt attiecīgo konfesiju statusu ar likumiem, tas ir, vienpusējiem normatīviem aktiem – tātad īstenībā atjaunot līdz 1940. gadam pastāvējušo praksi. Šādu lēmumu es uzskatu par pilnīgi pareizu, un, tā kā tas šķiet jau galīgi pieņemts, to es nekomentēšu.

4. Iepriekš minētajā 12. septembra vēstulē man nav lūgts komentēt „Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas likuma” projektu (vai priekšprojektu?). Tāpēc es šo dokumentu arī nekomentēšu; tomēr šī atzinuma pielikumā atļaušos nosūtīt vienu alternatīvu likumprojektu par Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas statusu, kas ir izstrādāts vēl 2003. gada beigās. Būšu priecīgs, ja šajā alternatīvajā likumprojektā ietvertās idejas ietekmēs arī šo, analizējamo, likumprojektu izstrādāšanu.

I. Atzinuma mērķis

5. Jau deviņdesmito gadu beigās, kad parakstīšanai tika gatavots līguma projekts ar Svēto Krēslu, atsevišķos preses izdevumos parādījās bažas par to, ka šāda līguma noslēgšana varētu dot zināmu priekšroku katoļiem un līdz ar to radīt citām tradicionālajām konfesijām diskriminējošas tiesiskās sekas. Tāpēc arī tika nolemts kaut kā līdzīgi juridiski noformēt arī attiecības ar citām tradicionālajām konfesijām.

6. Dažkārt izskan iebildumi pret šāda īpaša tiesiskā režīma nodibināšanu atsevišķām konfesijām. Jau tagad ir skaidrs, ka minētie likumprojekti noteiktu sabiedrības daļu neapmierinās, un, līdzko tie nonāks Saeimā, sabiedrībā tiks sacelts zināms troksnis. Paredzams, ka no atsevišķu žurnālistu, sabiedrisko darbinieku un pat atsevišķu juristu puses skanēs apgalvojumi, ka šādi likumi nav pieņemami un ir antikonstitucionāli. Tāpat ar diezgan lielu varbūtības pakāpi var paredzēt, ka sakarā ar šiem līgumiem tiks iesniegtas sūdzības Satversmes tiesā un Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk – „ECT”).

7. Šī mana atzinuma mērķis ir ļoti vienkāršs. **Pirmkārt**, Latvijā parasti diezgan sāpīgi uztveļ kārtējo valsts zaudējumu ECT. **Otrkārt**, būtu tikpat nepatīkami, ja šos likumus (vai kaut vai daļu no tiem) par antikonstitucionāliem pasludinātu Satversmes tiesa. Abos gadījumos likumdevējam taču nāktos šos likumus būtiski grozīt vai pat atcelt, un tas savukārt pārsvītrotu tik ilgus pūliņus; nāktos visu sākt no jauna. Vai nav prātīgāk iepriekš paredzēt iespējamās problēmas un jau no paša sākuma pieņemt šos likumus tādā veidā, ka **lai nedz Satversmes tiesai, nedz ECT nebūtu ko iebilst?**

8. Taču šim atzinumam vienlaicīgi ir arī pretējs mērķis. Atcerēsimies, ka Latvijā sabiedrības priekšstats par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas *konkrēto* normu prasībām ir visai miglains. Atsevišķas personas var šo

stāvokli viegli izmantot sev par labu, pārliecinot lētticīgu auditoriju par to, cik rupjus pamattiesību pārkāpumus radītu tādas vai citas normas pieņemšana. Protams, atsevišķas šādu likumu normas patiešām var radīt nopietnus cilvēktiesību aizskārumus – taču *problēmas ir jāšaredz tur, kur tās patiešām ir, nevis tur, kur to nav*. Tāpēc es vēlētos arī **novērst iespējamās spekulācijas par pamattiesību tematu**, kas varētu rasties aplūkojamo likumprojektu apspriešanas gaitā.

II. Pamattēzes

9. Pieņemt vai nepieņemt atsevišķus likumus atsevišķu tradicionālu reliģisku organizāciju statusa noteikšanai, vai varbūt paturēt spēkā *status quo* – tas ir valsts **politiskās** izvēles jautājums. Vai šādi likumi ir *vajadzīgi* un *nepieciešami* – tas valdībai un likumdevējam ir jāizlemj pašiem. Man šajā atzinumā ir jāatbild uz **juridiskas** dabas jautājumu: vai šādi likumi ir *pieļaujami*.

10. Visi aplūkojamie likumprojekti ir analizējami, pamatojoties uz trijām, no Latvijas viedokļa raugoties, konstitucionāla ranga normām:

- a) Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 9. pantu, kas garantē ikvienam tiesības uz apziņas, ticības un reliģijas brīvību;
- b) Satversmes 99. panta pirmo teikumu, kas pēc būtības ir identisks Konvencijas 9. panta pirmajai daļai;
- c) Satversmes 99. panta otro teikumu, kas nosaka: „*Baznīca ir atdalīta no valsts*”.

11. Attieksmei pret šīm normām nav obligāti jābūt vienādei, jo tās tomēr ir dažāda līmeņa normas. Un proti:

a) Cilvēktiesību konvencija ir ne tikai saistoša Latvijai kā starptautisks līgums. Tā turklāt vēl ir Eiropas tiesiskās kārtības pamatakmens; vispār reliģijas brīvība mūsdienu pasaulē ir viena no starptautiskās sabiedrības (*communauté internationale*) universāli akceptētajām cilvēktiesību normām. Satversmes 99. panta pirmais teikums nav nekas cits, kā tikai šīs universālās normas ieraksts jeb atspoguļojums mūsu pamatlikumā. Tāpēc gan Konvencijas 9. pants, gan Satversmes 99. panta pirmais teikums mums ir jāpieņem kā **aksioma**, no kuŗas mēs nevaram atkāpties.

b) Pavisam citādas dabas ir 99. panta otrais teikums – „*Baznīca ir atdalīta no valsts*”. Valsts un baznīcas šķirtība nav nedz noteikta, nedz garantēta nevienā starptautiskā līgumā; tas nav arī starptautiskās sabiedrības atzīts pamatprincips. Tā **nav nekāda aksioma**, bet tikai viens no daudzajiem iespējamajiem valsts un reliģisko organizāciju attiecību modeļiem. Tātad tas ir katras valsts iekšējās konstitucionālās iekārtas jautājums. Citiem vārdiem sakot: *ikvienam ir tiesības uz reliģijas brīvību, bet nevienam nav nekādu subjektīvu tiesību uz valsts un baznīcas šķirtību*. Tādēļ, manuprāt, ir aplami likt šīs abas lietas vienā līmenī.

12. Secinājums ir šāds: ja valsts sāk veidot noteiktas attiecības ar atsevišķām konfesijām un tai rodas šaubas par šo attiecību atbilstību valsts un baznīcas šķirtības principam, tad, **ja ir pietiekama politiskā griba un apņemšanās, Satversmes 99.**

panta otro teikumu var arī grozīt vai izslēgt.² Savukārt reliģijas brīvības garantija ir jāievēro vienmēr; to nedrīkst ne izslēgt, ne grozīt.

III. Pirmā antitēze: „Īpašu attiecību veidošana ar tradicionālām reliģiskām konfesijām ir nedemokrātiska”

13. Pirmais iebildums, kuŗu dažkārt izvirza pret īpašu valsts attiecību nodibināšanu ar reliģiskajām organizācijām, ir tāds, ka tas varētu nonākt pretrunā ar Satversmes 1. pantā noteikto demokrātijas principu.³ Parasti gan šis apgalvojums nekur sīkāk netiek pamatots, un man tas šķiet pilnīgi aplams.

14. Manuprāt, regulārs valsts dialogs ar reliģiskajām organizācijām pilnībā atbilst mūsdienu demokrātiskas pārvaldes izpratnei. XIX. gadsimtā un XX. gadsimta pirmajā pusē, kad veidojās praktiski visi pašlaik esošie valsts un baznīcas attiecību modeļi, valsts vara un pārvalde patiešām tika īstenotas galvenokārt vertikālā plaknē, publiskajām institūcijām vienkārši pieņemot likumus un lēmumus bez jebkāda īpaši strukturēta dialoga ar tiem, kam šie likumi un lēmumi bija adresēti. Taču laiki ir mainījušies, un modernā demokrātiskā sabiedrībā publiskā pārvalde vairs nav tikai vertikāls un vienpusējs fenomēns. Šodien daudzas juridiskas konstrukcijas publiskajās tiesībās tiek veidotas drīzāk horizontāli, tas ir, uz līguma jeb vienošanās pamata starp attiecīgās problēmas risinājumā ieinteresētajiem tiesību subjektiem.⁴ Vairumā gadījumu, protams, normatīvos un individuālos tiesību aktus joprojām pieņem valsts, taču to pieņemšanas procesā tiek plaši iesaistītas dažādas sabiedrības grupas, ar kuŗām konsultējas un kuŗu viedokli iespēju robežas cenšas ņemt vērā. Jebkuŗā gadījumā, daudzās tiesību nozarēs strikti vienpusējs noregulējums vairs nav modē, un arvien biežāk priekšroka tiek dota dialogam un uz to pamatotiem mehānismiem.

15. Un šeit ir jājautā: ja jau valsts var aktīvi sadarboties un uzturēt īpašas attiecības ar arodbiedrībām, profesionālām korporācijām, vides aizsardzības grupām, patērētāju tiesību aizsardzības biedrībām un citām tamlīdzīgām apvienībām, tad kādēļ tā nevarētu darīt tāpat arī ar reliģiskām organizācijām? Normālos apstākļos šāda uz dialogu balstīta sadarbība var nākt abām pusēm tikai par labu. **Pirmkārt**, gan valstij, gan reliģiskajām organizācijām ir savas specifiskas intereses, un ikviens vēlas, lai otrā puse tās ņemtu vērā. Valsts ir ieinteresēta, lai baznīca izturētos pret to lojāli, ievērotu sabiedrisko kārtību un pildītu spēkā esošos likumus; savukārt baznīcai ir svarīgi, lai valsts atzītu tās tiesībsubjektību un nejauktos tās iekšējās lietās (doktrīna, rituāli, iekšējā organizācija, garīdznieku iecelšana). Pie šīs jautājumu kategorijas pieder arī reliģisko organizāciju tiesiskais un finansiālais

² Protams, es šeit neaicinu grozīt Satversmi. Es tikai vēlos vērst uzmanību uz to, ka valsts un baznīcas šķirtības principam nevajadzētu piedēvēt tādu pašu svaru un nozīmi kā reliģijas brīvības garantijām.

³ Jāatgādina, ka Satversmes 1. pants veido pamatnormu, uz kuŗas balstās visa Latvijas tiesību sistēma, un ka Satversmes tiesa ir vairākkārt atzinusi šo pantu par pietiekami konkrētu, lai varētu vērtēt dažādu zemāka ranga normatīvo aktu atbilstību tai.

⁴ Var uzskatīt nozares, kuŗās šodien darbojas šādi horizontāli noregulēšanas mehānismi. Tās ir, piemēram, darba tiesības, vides aizsardzība, patērētāju tiesību aizsardzība, ekonomiskā politika utt.

statuss, tām uzliktie nodokļi, to uzņēmējdarbības tiesības utt. **Otrkārt**, daudzos jautājumos valsts un reliģisko organizāciju mērķi un vēlmes pilnīgi sakrīt, un abas puses var kopīgiem spēkiem darboties sabiedrības labā. Iespējamo sadarbības jomu saraksts ir plašs: cīņa par sabiedrības fizisko un garīgo veselību, izglītība, sociālā palīdzība, alkoholiķu un narkomānu rehabilitācija, palīdzība trūkcimietējiem utt. Starp citu, lielo, tradicionālo konfesiju baznīcām ir uzkrāta bagāta pieredze šajās jomās, un tās patiešām spēj sniegt valstij vērā ņemamu palīdzību.

16. Pēc visa iepriekš teiktā jāsecina, ka **piedāvātais valsts un baznīcu attiecību modelis pats par sevi nekādi nevar būt pretrunā ar Satversmes 1. pantu**. Tāpat ir grūti atrast pamatojumu, kādēļ modernai demokrātiskai valstij, kas labprāt uztur aktīvu dialogu ar citām nevalstiskām apvienībām un, pieņemot likumus, konsultējas ar tām un ņem vērā to īpašās intereses, būtu jāpiekoptj atšķirīga attieksme pret reliģiskajām organizācijām. Vienīgais arguments, kuŗu varētu izvirzīt par attaisnojumu šādai atšķirīgai pieejai, varētu būt tas, ka šīs organizācijas ir *reliģiskas* un ka *valstij būtu jāturas pēc iespējas tālāk no visa, kas ir saistīts ar reliģiju*. Tā mēs nonākam pie nākamās antitēzes.

IV. Otrā antitēze: „Īpašu likumu pieņemšana par tradicionālām reliģiskām konfesijām pārkāpj valsts un baznīcas šķirtības principu”.

17. Otrais tipiskākais iebildums, kuŗu dažkārt izvirza pret īpašu valsts attiecību nodibināšanu ar atsevišķām reliģiskajām organizācijām, ir balstīts uz valsts un baznīcas šķirtības principu; šis princips ir noteikts Satversmes 99. panta otrajā teikumā. Šis jautājums faktiski ir divdaļīgs:

a) **pirmkārt**, vai šādu īpašu likumu pieņemšana par konkrētām reliģiskām organizācijām **pati par sevi** pārkāpj šo Satversmes normu?

b) **otrkārt**, vai aplūkojamie likumprojekti nesatur **atsevišķus pantus**, kas var būt pretrunā ar šo normu?

Otrajam jautājumam es pievērsīšos tālāk, bet šajā nodaļā pacentīšos atbildēt uz pirmo.

18. Vispirms jāatgādina, ka valsts un baznīcas šķirtība Satversmē ir jauna norma; tā tika iekļauta Satversmē kopā ar pamattiesību sadaļu 1998. gadā, un līdz šim nedz Satversmes tiesai, nedz vispārējās jurisdikcijas tiesām vēl nav nācies to piemērot. Par valsts un baznīcas šķirtību ir sarakstīti tik daudzi un tik apjomīgi pētījumi un traktāti, ka es pašreiz laika un vietas ekonomijas nolūkā šo jautājumu sīkāk neaplūkošu. Ja mēs paskatīsimies uz pasaules (vai kaut vai tikai Eiropas Savienības) karti un apzināsim dažādās valstīs pastāvošos valsts un baznīcas attiecību modeļus, tad mēs redzēsim ļoti raibu un daudzveidīgu paleti. Un šī daudzveidība pastāv pat to valstu starpā, kuŗu pamatlikumos tādos vai citādos vārdos ir atzīta valsts un baznīcas šķirtība.

19. Tas savukārt nozīmē, ka valsts un baznīcas šķirtības jautājumā vienota, vairāk vai mazāk vispārpieņemta **Eiropas vai pasaules standarta vienkārši nav**.

Piemēram, viens latviešu jurists vai politiķis var ilgi un pārliecinoši atsaukties uz Francijas likumdošanu. Francijas teritorijas lielākajā daļā, kā zināms, pastāv viens no radikālākajiem valsts un baznīcas šķirtības modeļiem, kas pamatojas uz Francijas pašreizējās konstitūcijas 1. pantā nostiprināto valsts „laicīguma” (*laïcité*) doktrīnu. Bet viņa oponents savukārt var tikpat pārliecinoši citēt Polijas piemēru, kur konstitūcija arī faktiski nosaka valsts un baznīcas šķirtu un autonomu eksistenci, taču tas nepavisam netraucē obligātu ticības mācības stundu pasniegšanu valsts skolās un katoļu krucifiksu atrašanos gan šo skolu klasēs, gan abu Parlamenta palātu sēžu zālēs.⁵ Citiem vārdiem sakot, **katra attiecīgā valsts interpretē un piemēro „valsts un baznīcas šķirtības” principu atbilstoši savām vēsturiskajām un konstitucionālajām tradīcijām**, un šīs tradīcijas faktiski arī ir vienīgā mēraukla minētā principa interpretācijai.

20. Tātad, lai noteiktu, vai aplūkojamie likumprojekti paši par sevi ir pretrunā ar Satversmes 99. panta otro teikumu, ir jānosaka, kāda ir bijusi un ir Latvijas valsts tradicionālā pieeja šajā jautājumā. Protams, būtu pilnīgi aplami uzskatīt, ka brīvajā Latvijā valsts un baznīcas šķirtība un valsts neitralitāte ticības lietās būtu jebkad nozīmējusi oficiāli deklarētu valsts ateismu vai valsts naidīgumu pret baznīcām, kā tas bija Padomju Savienībā. Gluži otrādi – kā jau minēju, pašlaik piedāvātais valsts un tradicionālo konfesiju attiecību noregulējuma modelis principā atbilst tam modelim, kuŗš samērā ilgu laiku pastāvēja mūsu valstī pirms padomju okupācijas. Tātad uz jautājumu par mūsu konstitucionālajām tradīcijām var dot skaidru un nepārprotamu atbildi.

21. Te man uzreiz varētu iebilst, ka līdz 1940. gadam vēl nebija pieņemta Satversmes astotā (pamattiesību) nodaļa, un ka tajos laikos baznīcas atdalīšana no valsts kā konstitucionāla norma vēl nemaz nepastāvēja. Citiem vārdiem sakot: „*tas stāvoklis, kas pastāvēja līdz 1940. gadam, nemaz nebija kvalificējams kā valsts un baznīcas šķirtība; savukārt tagad šāda šķirtība beidzot Satversmē ir ietverta*”. Tomēr šāds arguments ir diezgan viegli atspēkojams, piemērojot **komplekso vēsturisko interpretācijas metodi**. Un proti:

a) **Pirmkārt**, valsts un baznīcas šķirtības princips bija ietverts jau Satversmes otrās daļas projektā („*Pamatnoteikumi par pilsoņu tiesībām un pienākumiem*”), kuŗu, kā zināms, Satversmes Sapulcei 1922. gadā neizdevās pieņemt.⁶ Minētais projekts paredzēja Satversmei šādu 110. pantu: „*Baznīca ir šķirta no valsts. Valsts baznīca nepastāv*”.⁷ Lai gan Satversmes Sapulcē šī panta redakcija izsauca diezgan vētrainas debates, vairums iebildumu bija vērsti nevis pret valsts un baznīcas šķirtības principu kā tādu, bet gan drīzāk pret šāda vispārīgā formulējuma iespējami ļaunticīgu interpretāciju.⁸

⁵ Cita starpā skat. *Annual Reports on International Religious Freedom, 1999-2002, U.S. Department of State*, published by the Bureau for Democracy, Human Rights and Labor, Washington, DC, 1999-2002.

⁶ Skat.: *Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas, 1922.*, 1.-4. burtnīca.

⁷ Starp citu, man šāda redakcija šķiet pat veiksmīgāka par pašreizējā Satversmes 99. panta otro teikumu.

⁸ Skat.: *Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas, 1922.*, 211.-272. un 1146.-1159.lpp.

b) **Otrkārt**, arī pēc neatkarības atjaunošanas no Saeimas plenārsēžu stenogrammām nemaz neizriet, ka Saeimas locekļi uzskatītu šo normu par kaut ko revolucionāru un iepriekšējam stāvoklim pretēju. Satversmes astotās nodaļas projekta apspriešanas gaitā ne reizi nav izskanējusi doma par kaut kādu sevišķu jauninājumu, salīdzinot ar iepriekšējo lietu kārtību. Tāpat kā Satversmes Sapulcē, vairums iebildumu pret šo normu nevis bija vērsti pret šķirtības principu *per se*, bet gan pamatojās uz minētās normas pārlietu vispārīgo raksturu un iespējamu ļaunticīgu interpretāciju par sliktu baznīcām.⁹

V. Trešā antitēze: „Īpaša statusa piešķiršana atsevišķām reliģiskām konfesijām pārkāpj tiesiskās vienlīdzības principu un ir diskriminējoša”.

22. Trešais biežākais iebildums pret piedāvātajiem likumprojektiem ir sekojošs. Attiecīgus speciālus likumus ir paredzēts pieņemt tikai attiecībā uz dažām reliģiskām konfesijām, kuŗas parasti tiek definētas kā „tradicionālās”. Līdz ar to var rasties šaubas par to, vai šāda valsts rīcība, dodot priekšroku tikai *atsevišķām* reliģiskām organizācijām, ir savienojama ar tiesiskās vienlīdzības principu; citiem vārdiem sakot – vai tā nav diskriminējoša.

23. Satversmes 91. pants nosaka: „*Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.*” Arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 14. pants aizliedz diskrimināciju šādos vārdos: „**Šajā Konvencijā minēto** [izcēlums mans – J.R.] *tiesību un brīvību īstenošana ir nodrošināma bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, ticības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valstiskās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai nacionālajai minoritātei, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai jebkuŗa cita stāvokļa*”. Visbeidzot, tās pašas Konvencijas Divpadsmitais protokols, kas ir stājies spēkā 2005. gada 1. aprīlī (bet kuŗu Latvija gan pagaidām vēl nav ratificējusi), paplašina un vispārina šo diskriminācijas aizliegumu, attiecinot to ne tikai uz Konvencijā¹⁰ garantētajām tiesībām, bet arī uz jebkuŗām nacionālajā likumdošanā noteiktajām tiesībām. Turklāt ir jāņem vērā, ka, interpretējot Latvijas pamatlikumu, Satversmes tiesa visbiežāk atsaucas uz atbilstošajām Cilvēktiesību konvencijas normām un vadās pēc attiecīgās ECT judikatūras.

24. Vispirms ir jādefinē „diskriminācijas” jēdziens. ECT judikatūrā **diskriminācija** tiek definēta kā „**dažāda attieksme pret vienādos vai līdzīgos apstākļos esošiem tiesību subjektiem, ja vien tā nav objektīvi un saprātīgi pamatota**”¹¹. Tātad *ne katra tiesību atšķirība ir diskriminējoša*. Lai noteiktu, vai

⁹ Skat. īpaši deputātu K. Čerāna, G. Valdmaņa, J. Mauliņa, A. Nagļa, A. Rugātes, A. Prēdeles un L. Ozoliņa runas Saeimas 1998. gada 20. augusta plenārsēdē: http://www.saeima.lv/steno/st_98/st2008.html.

¹⁰ Ar „Konvenciju” te ir domāti arī Konvencijas papildprotokoli, ar kuŗiem Konvencijas garantiju sistēmā, laīkam ejot, tiek iekļautas jaunas pamattiesības.

¹¹ Skat., piemēram, ECT Lielās palātas spriedumu lietā *Thlimmenos* pret Grieķiju, lietas nr. 34369/97, ECHR/CEDH 2000-IV, § 44.

konkrētajā gadījumā ir vai nav diskriminācija, nepietiek ar „dažādas attieksmes” konstatāciju, ir nepieciešams vēl noskaidrot:

a) pirmkārt, vai salīdzināmie tiesību subjekti **patiešām atrodas vienādos vai līdzīgos faktiskos un/vai tiesiskos apstākļos**;

b) apstipriņošas atbildes gadījumā – vai atšķirīgā attieksme nav **pamatota ar kādiem objektīviem un saprātīgiem apsvērumiem**.

Turklāt, atbildot uz otro jautājumu, ir jāņem vērā divas svarīgas ECT formulētas piebildes:

i) **pirmkārt**, objektīva un saprātīga pamatojuma esamība ir nosakāma, ņemot vērā konkrētās tiesību normas mērķus (kuŗiem ir jābūt leģitīmiem), un ievērojot **proporcionalitātes** principu. Ja valsts piemērotie līdzekļi tiesisko seku ziņā nav samērīgi ar nosprausto mērķi, tad atšķirīga attieksme noteikti būs diskriminējoša;

ii) **otrkārt**, nosakot katras konkrētās normas pamatotību un samērīgumu, valstij un tās likumdevējam tiek atzīta noteikta **novērtēšanas un rīcības brīvība** (*margin of appreciation*). Tas it sevišķi attiecas uz tik delikātu jautājumu kā valsts un baznīcas attiecības.¹²

25. Tagad aplūkosim piedāvātos likumprojektus caur iepriekš minēto kritēriju prizmu. Te mēs uzreiz varam konstatēt, ka tās konfesijas, par kuŗām valsts vēlas pieņemt speciālus likumus, ir t.s. „tradicionālās konfesijas”: luterāņi, pareizticīgie, vecticībnieki, baptisti, Septītās dienas adventisti, metodisti un jūdaisti (Mozus ticīgie). Latvijas apstākļos šīs konfesijas nekādi nevar pielīdzināt pārējām reliģiskajām organizācijām sekojošu četru iemeslu dēļ:

a) pirmkārt, **skaitliskais aspekts**. Visas kopā šīs konfesijas pārstāv lielo vairumu Latvijas ticīgo, un katra no tām veido nozīmīgu procentu no šī lielā vairuma.

b) otrkārt, **kultūrvēsturiskais aspekts**. Tradicionālo konfesiju darbības ilgums Latvijā galvenokārt ir mērojams gadsimtos, un to vēsturiskā, sociālā un kulturālā nozīme Latvijas sabiedrībā ir nesalīdzināmi lielāka, nekā pārējo konfesiju nozīme.

c) treškārt, **tiesībvēsturiskais aspekts**. No juridiskā viedokļa minētās konfesijas tika atzītas par tradicionālām jau sen, t.i., pirms padomju okupācijas. Par to liecina gan to tiesiskā statusa īpašais noregulējums starpkaŗu periodā, gan Civillikuma 51. pants, kas sevišķi izdala šīs konfesijas civiltiesiskas laulāšanas tiesību ziņā.

d) ceturtkārt, **kultūrpolitiskais aspekts**. Ja ne visu, tad vismaz vairākuma tradicionālo konfesiju rīcībā atrodas nacionālas nozīmes kultūras un mākslas mantojums – dievnamu, pieminekļu, altārgleznu, svētbildu, seni kulta priekšmeti, – kuŗu saglabāšanā ir ieinteresēta arī valsts. To noteikti nevar teikt par jaunajām, Latvijā nesen reģistrētajām reliģiskajām kopienām.¹³

¹² Skat., piemēram, ECT 1996. gada 29. septembra spriedumu lietā *Manoussakis un citi pret Grieķiju*, *Recueil* 1996-IV, p. 1364, § 44, un Lielās palātas spriedumu lietā *Cha'are Shalom ve Tsedek* pret Franciju, lietas nr. 27414/95, ECHR/CEDH 2000-VII, īpaši § 84.

¹³ Par valsts piemēroto šķīrošanas kritēriju leģitimitāti un par dažiem citiem iespējamajiem kritērijiem skat.: R. TORFS, „Relationship Between the State and Religious Groups“ // J.-F. FLAUSS (ed.), *International Protection of Religious Freedom*, Bruxelles, Bruylant, 2002, pp. 143.-145.

26. Secinājums: tradicionālās konfesijas atrodas **būtiski atšķirīgā situācijā** no visām pārējām Latvijā reģistrētajām konfesijām; to faktisko un tiesisko stāvokli nekādi nevar nosaukt par „objektīvi vienādu vai līdzīgu”. Līdz ar to nemaz nepiepildās *pirmais diskriminācijas kritērijs* (skat. 24. punkta "a" apakšpunktu), un valsts izvēle pieņemt speciālus likumus par atsevišķām reliģiskām organizācijām **nav atzīstama par diskriminējošu**.

27. Šādas pieejas leģitimitāti principā ir atzinusi arī ECT. Lietā „*Alujer Fernandez un Caballero García pret Spāniju*”¹⁴ ECT nācās novērtēt atšķirīgu valsts attieksmi pret dažādām reliģiskām konfesijām nodokļu tiesību jomā. Sūdzības iesniedzēji piederēja pie baptistu konfesijas. Saskaņā ar 1987. gada nodokļu likumu, nodokļu maksātājiem tika dota iespēja pašiem izvēlēties, kam veltīt vienu sava ienākuma nodokļa daļu: vai nu Katoļu baznīcai, vai „citiem sociālas nozīmes mērķiem”. Taču abi sūdzības iesniedzēji vēlējās atdot šo nodokļa procentu *savai* konfesijai, t.i., Baptistu baznīcai; tādēļ viņi centās apstrīdēt attiecīgā likuma normas piemērošanu spāņu tiesās. Kādēļ katoļi var savai baznīcai novirzīt noteiktu nodokļa daļu, bet nekatoļiem šāda izvēle ir liegta? Spāņu tiesas pieteicēju argumentus noraidīja, un viņi vērsās ECT ar sūdzību par Konvencijas 14. panta parkāpumu, lasot to kopā ar 9. pantu: viņuprāt, te bija *diskriminācija pēc reliģiskās piederības*.

28. Taču arī ECT šo sūdzību noraidīja kā acīmredzami nepamatotu. Vispirms ECT konstatēja, ka apstrīdētā norma faktiski pamatojās uz Spānijas un Svētā Krēsla 1979. gada līgumu par ekonomiskajiem jautājumiem; savukārt ar Spānijas evaņģēlisko baznīcu federāciju (pie kuŗas pieder arī baptisti) valsts šādu līgumu (vēl) nebija noslēgusi, un arī pati federācija nebija izteikusi attiecīgu vēlēšanos. ECT īpaši atzīmēja sekojošo:

„(...) Turklāt, ievērojot katrai valstij atstāto rīcības brīvību (...), it sevišķi nodibinot tik delikātās attiecības starp valsti un reliģijām, šāds pienākums [t.i., lai baznīcai būtu iepriekš noslēgts līgums ar valsti – J.R.] nevar tikt atzīs par diskriminējošu iejaukšanos sūdzības iesniedzēju tiesību īstenošanā uz reliģijas brīvību (...). Īstenībā šāda valstu rīcības brīvība ir vēl jo vairāk pamatota tādēļ, ka Eiropas līmenī nav kopīga standarta baznīcu un kultu finansējuma jomā; šie jautājumi ir cieši saistīti ar katras valsts vēsturi un tradīcijām. Turklāt Tiesa konstatē, ka spāņu nodokļu likumdošana nemaz arī nespiež nevienu personu maksāt daļu no saviem nodokļiem Katoļu baznīcai. Katrs nodokļu maksātājs var budžeta likumā noteikto sava nodokļa procentu novirzīt sociālo vai vispārīgo mērķu īstenošanai. Visbeidzot, Tiesa atzīmē to, ka (...) spēkā esošā spāņu likumdošana ļauj ikvienam privātā kārtībā ziedot līdzekļus jebkuŗai baznīcai pēc savas izvēles (...).”

29. Jebkuŗā gadījumā, *absolūti vienlīdzīga* valsts attieksme pret visām reliģiskajām organizācijām ir utopiska, un demokrātiskās Eiropas tiesiskajā telpā tā nekad nav pastāvējusi. Piemēram, saskaņā ar Beļģijas konstitūcijas 181. panta pirmo

¹⁴ ECT 2001. gada 14. jūnija lēmums lietā *Alujer Fernandez un Caballero García pret Spāniju*, lietas nr. 53072/99, ECHR/CEDH 2001-VI.

daļu (bijušo 117. pantu), „*Garīdznieku atlīdzību un pensijas nodrošina valsts; šim nolūkam nepieciešamās summas tiek ik gadus iekļautas valsts budžetā*”, taču praksē tas nebūt nenozīmē, ka *visu* reliģisko konfesiju garīdznieki saņemtu šādu atbalstu.¹⁵

30. Vēlreiz atgādināšu, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 9. pants principā garantē tikai individuālu un kolektīvu *reliģijas brīvību*, nevis kaut kādu noteiktu statusu reliģiskām organizācijām. Ja citu, „netradicionālo”, reliģisko kopienu un to locekļu pamattiesības tiek pilnīgi ievērotas, tad šīs kopienas nevar celt iebildumus par to, ka valsts *citās* baznīcas ir noteikusi par „tradicionālām”. Turklāt, noregulējot kādu jautājumu ar likumu, likumdevējam no Satversmes 91. panta viedokļa ir liela politiskā rīcības brīvība. Satversmes 91. pants to ierobežo vienīgi tik lielā mērā, ka šī izvēle nedrīkst būt patvaļīga, tai ir jābūt racionāli attaisnojamai. Kā mēs tikko redzējām, atšķirīga attieksme pret „tradicionālajām” un „netradicionālajām” konfesijām ir pietiekami pamatota, un līdz ar to tā **nav pretrunā ar Satversmes 91. pantā noteikto tiesiskās vienlīdzības principu un diskriminācijas aizliegumu.**

VI. Kādiem ir jābūt likumiem, lai tie nepārkāptu valsts un baznīcas šķirtības principu?

31. Iepriekš mēs jau redzējām, ka piedāvātie likumprojekti, ja tie tiks pieņemti, *paši par sevi* (t.i., to esamības fakts) nepārkāps valsts un baznīcas šķirtības principu. Taču, kā jau teicu, tas nemaz neizslēdz, ka **atsevišķi šo likumu panti var nonākt pretrunā** ar Satversmes 99. panta otro teikumu.

32. Kā jau teicu, laika un vietas trūkuma dēļ es nevēlētos šajā atzinumā īpaši dziļi iztīrīt valsts un baznīcas šķirtības principa jēgu un visas tā konkrētās izpausmes. Īsumā varētu teikt tā: ja Latvijas Satversmē tiek lietots vispārīgais izteiciens „*Baznīca ir atdalīta no valsts*”, tad vairākas citas mūsu (t.i., Austrumviduseiropas) reģiona valstis savos pamatlikumos ir iekļāvušas konkrētākus un līdz ar to saprotamākus formulējumus. Ko tad nozīmē „valsts un baznīcas šķirtība”? Manuprāt, tā nozīmē vismaz četras lietas:

- a) **oficiālas valsts reliģijas neesamība;**¹⁶
- b) **valsts baznīcas vai valsts iedibinātas baznīcas (*established Church*) neesamība;**¹⁷
- c) **valsts un reliģisko organizāciju savstarpējā autonomija;**¹⁸
- d) **valsts atturēšanās no reliģiskas organizācijas iekšējo jautājumu reglamentācijas.**¹⁹

¹⁵ Skat.: R. TORFS, „La Belgique et le Luxembourg“ // B. BASDEVANT-GAUDEMET et F. MESSNER (éd.), *Les origines historiques du statut des confessions religieuses dans les pays de l'union européenne*, Paris, P.U.F., 1999, pp. 111.-114.

¹⁶ Lietuvas konstitūcijas 43. panta septītā daļa nosaka: „*Lietuvā nav valsts reliģijas*“.

¹⁷ Saskaņā ar Igaunijas konstitūcijas 40. panta otrās daļas otro teikumu, „*[v]alsts baznīca nepastāv*“.

¹⁸ Polijas konstitūcijas 25. panta trešā daļa: „Attiecības starp valsti un baznīcām, kā arī citām reliģiskām organizācijām pamatojas uz viņu autonomijas un savstarpējas neatkarības atzīšanu katrai savā jomā...”.

Tas nozīmē, ka gan valstij, gan baznīcai ir jāievēro otras puses ekskluzīvās kompetences jomas: valstij ir jāļauj baznīcai pilnīgi brīvi un netraucēti noteikt savu mācību (doktrīnu) un savu iekšējo iekārtu, savukārt baznīcai ir jāievēro laicīgās varas prerogatīvas, ciktāl tās neskar pašas baznīcas kompetencē esošās jomas.

33. Ja lietojam figurālu izteiksmes stilu, tad vislabāk valsts un baznīcas savstarpējā autonomija ir definēta Evaņģēlijā: „*Dodiet ķeizaram, kas ķeizaram pieder, un Dievam, kas Dievam pieder*” (Mt. 22:21, Mk. 12:17, Lk. 20:25). Tas, ka baznīca ir neatkarīga no valsts, neliedz Saeimai pieņemt likumu par kādu konkrētu reliģisku organizāciju, tikai **šāds likums nedrīkst reglamentēt tādas lietas, kas pēc savas būtības ietilpst baznīcas iekšējā kompetencē**. Ja mēs gribam pilnībā ievērot Satversmes 99. pantu, tad mūsu analizējamajos likumprojektos mums ir jāietver tikai tādas normas, kas „*pieder ķeizaram*”, t.i., tikai tādas, kas no objektīvā viedokļa interesē valsti. Citiem vārdiem sakot, ar šādiem likumiem **valsts deklarē savu attieksmi pret konkrētām reliģiskām organizācijām**, nevis reglamentē šo organizāciju iekšējo dzīvi. Pretējā gadījumā runa jau būs par valsts iedibinātām baznīcām (*established Churches*), un tad ir vai nu jāatzīst Satversmes 99. panta otrā teikuma pārkāpums, vai – kā jau teicu iepriekš – jālemj par šīs konstitucionālās normas grozīšanu.

34. Jāsaprot arī, ka *likums nav līgums*. Divpusējs līgums ir divu tiesību subjektu saskaņotās gribas auglis, un tā saturs un pastāvēšana ir atkarīga no abām līgumslēdzējām pusēm. Tātad *ar līgumu var noregulēt abu līgumslēdzēju pušu attiecīgajā kompetencē esošos jautājumus – pat ja to kompetences ir strikti nodalītas*. Savukārt likumu pieņem Saeima vienpusējā kārtībā, un tādā pašā vienpusējā kārtībā var to arī grozīt. Līdz ar to *ar likumu var noregulēt tikai paša likumdevēja kompetencē esošos jautājumus*. **Tam, ka likums ir pieņemts ļoti demokrātiskā procesā un konsultējoties ar visam ieinteresētajām personām, šajā gadījumā nav nekādas nozīmes** – formas ziņā tas tik un tā paliek vienpusējs normatīvs akts. Tāpēc *līgumā* varētu iekļaut arī tādas lietas, kas no valsts un baznīcas šķirtības viedokļa nemaz nebūtu pieļaujamas *likumā*. Kā jau teicu, es pilnībā atbalstu valdības lēmumu noregulēt valsts un tradicionālo konfesiju attiecības ar *likumiem*; tomēr vienlaicīgi ir jāapzinās, ka šāda izvēle arī nopietni ierobežo likumdevēja rīcības brīvību.

35. Ilustrēšu nupat teikto ar dažiem izdomātiem piemēriem.

a) „*Baznīcai tiek garantētas tiesības brīvi noturēt dievkalpojumu*” – šāda norma pilnībā atbilstu Satversmes 99. panta otrajam teikumam: valsts atzīst baznīcai noteiktas subjektīvas tiesības, apņemas tās ievērot un aizsargāt. Baznīcas autonomija šeit nekādā veidā netiek iedragāta.

„*Noturot dievkalpojumu, Baznīcas garīdznieks ievēro Sv. Jāņa Zeltamutes un Sv. Vasilija Lielā liturģisko kārtību*” – šāda likuma norma viennozīmīgi pārkāptu

¹⁹ Lietuvas konstitūcijas 43. panta ceturta daļa: "*Baznīcas un reliģiskās organizācijas darbojas brīvi saskaņā ar saviem kanoniem un statūtiem.*"

Satversmes 99. pantu: valsts iejaucas garīga rakstura jautājumos un diktē baznīcai, kā tai noturēt liturģiju.

b) „*Baznīca paziņo valsts noteiktajai institūcijai par ikvienu ordinēto garīdznieku*” – šāda norma valsts un baznīcas šķirtības principu nepārkāpj. Valsts uzliek baznīcai informēšanas pienākumu, kuŗa mērķis ir valsts institūciju, trešo personu un arī pašas baznīcas interešu aizsardzība laicīgajā jomā (statistika, sociālās garantijas, nodrošināšanās pret viltvāržiem utt.)

„*Baznīca drīkst ordinēt par garīdzniekiem tikai personas, kas atbilst šādiem kanoniskiem kritērijiem: a)...; b)...; c)...*” – šeit savukārt būtu skaidrs valsts un baznīcas šķirtības pārkāpums. Garīdznieku ordinācija ir garīga rakstura jautājums, kas ir piekritīgs tikai pašai baznīcai un kas atrodas ārpus valsts likumdevēja kompetenču loka. Valstij ir pilnīgi vienalga, vai, piemēram, ordinācijas laikā bīskaps ir pareizi norunājis priesterā konsekrācijas formulu; to savā iekšienē pārbauda, nosaka un izlemj pati baznīca pēc savām kanonisko tiesību normām.

SEVIŠĶĀ DAĻA

36. Tagad pāriešu pie konkrētu likumprojektu normu analīzes. Vietas ekonomijas labad es citēšu tikai tos pantus, par kuŗiem man ir kas piebilstams. Ja divos vai vairākos projektos ir līdzīgas normas, par kuŗām man ir vienāds vai līdzīgs komentārs, tad es vienkārši atsaukšos uz jau esošo komentāru.

I. „LATVIJAS PAREIZTICĪGĀS BAZNĪCAS LIKUMS”

*Likums ir pieņemts,
ņemot vērā, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 99. pantu baznīca ir atdalīta no valsts;
lai regulētu Latvijas Republikas un Latvijas Pareizticīgās Baznīcas attiecības, nosakot tās likumīgo stāvokli un statusu;
balstoties uz Latvijas Republikas 1926. gada 8. oktobra Ministru Kabineta noteikumiem „Noteikumi par pareizticīgās baznīcas stāvokli” (Valdības vēstnesis, 1926, 288.nr.), kā arī Latvijas Republikas Ministru kabineta 2004.gada 8.jūnijā parakstītajā Latvijas Republikas un Latvijas Pareizticīgās baznīcas līgumā iekļautajiem principiem;
ievērojot, ka nozīmīga valsts iedzīvotāju daļa ir pareizticīgie un apzinoties Latvijas Pareizticīgās Baznīcas ieguldījumu kultūras, izglītības, labdarības un pilsoniskās sabiedrības izveides jomā;
atzīstot pareizticības, kā tradicionālās reliģiskās konfesijas, īpašo lomu sabiedrības vērtību sistēmas pilnveidošanā.*

37. Cik man ir zināms, Latvijā līdz šim nav bijis pieņemts likumos un citos normatīvajos aktos lietot preambulas. Principā pret to nevar būt nekas iebilstams:

preambulas tiek plaši lietotas gan daudzu citu valstu normatīvajos aktos, gan arī Eiropas Savienības aktos (regulās, direktīvās, lēmumos utt.) Ja preambulā ir izklāstīti normatīvā akta pieņemšanas apstākļi un mērķi, tad tas var ļoti noderēt šī akta vēsturiskajā un teleoloģiskajā interpretācijā. Šeit gan varbūt vajadzētu padomāt, vai ar aplūkojamajiem likumprojektiem tiks grozīta līdzšinējā prakse, un vai šādas preambulas tagad tiks konsekventi ietvertas visos likumprojektos. Ja tas tā nav domāts, tad, iespējams, likuma mērķus būtu labāk izklāstīt kādā no likuma pantiem, kā tas jau pašlaik tiek darīts (šajā gadījumā tas acīmredzot būtu 2. pants).

1. pants. Likumā lietotie termini

Likumā ir lietoti šādi termini:

1) Baznīca – Latvijas Pareizticīgā Baznīca – līdz 1940. gadam pastāvējušās Pareizticīgās Baznīcas tiesību un saistību pārmantotāja, neatkarīga un patstāvīga reliģiska savienība (baznīca), kura ir visu Latvijas pareizticīgo kristiešu un to izveidoto draudžu un Baznīcas iestāžu apvienība, kas pilnā apjomā nodrošina un garantē iespēju sludināt un piekopt Pareizticību, kā arī pilnā apjomā un bez jebkādiem ierobežojumiem apmierināt pareizticīgo reliģiskās vajadzības, tai skaitā, pēc pareizticīgo vēlēšanās nodrošinot dievkalpojumus dažādās valodās;

38. Šī likumprojekta norma ir īpašas uzmanības vērta, jo tās piemērošana var radīt nopietnas sekas gan Latvijas iekšienē, gan starptautiski. Kā drīzumā redzēsim, no cilvēktiesību viedokļa šī norma tās pašreizējā redakcijā ir diezgan apšaubāma.

39. Patiešām, ir diezgan grūti likumā skaidri definēt, kas ir tāda vai cita baznīca. Taču vai tas ir vispār burtiski jādefinē un vai šādas pūles ir patiesi lietderīgas, it sevišķi, ja šī baznīca ir atdalīta no valsts? Man šķiet, ka no likumdošanas tehnikas viedokļa būtu daudz vienkāršāk, loģiskāk un lakoniskāk definēt šādi: „**Baznīca – Latvijas Pareizticīgā Baznīca, tāda, kāda tā pastāv šī likuma spēkā stāšanās brīdī**”.

40. Tas, ka Baznīca ir „līdz 1940. gadam pastāvējušās Pareizticīgās Baznīcas tiesību un saistību pārmantotāja”, ir saprotama un pilnīgi pieņemama norma (es gan rakstītu precīzāk: „līdz 1940. gadam pastāvējušās **Latvijas Pareizticīgās Baznīcas** (...)”). Tā palīdzētu izvairīties no iespējamajiem Baznīcas īpašuma strīdiem, ja Latvijā reiz norisinātos divu pareizticīgo kanonisko jurisdikciju konflikts, kā tas vēl nesen notika Igaunijā. Tikai man šķiet, ka šādai normai būtu jāatrodas nevis pie jēdzienu definīcijām, bet drīzāk atsevišķa panta veidā kaut kur tālāk likuma tekstā.

41. Tagad mēs nonākam pie delikātākā un problemātiskākā jautājuma. Piedāvātā norma ir formulēta šādi (ar maniem izcēlumiem): Baznīca „ir **visu Latvijas pareizticīgo kristiešu un to izveidoto draudžu un Baznīcas iestāžu apvienība, kas pilnā apjomā nodrošina un garantē iespēju sludināt un piekopt Pareizticību, kā arī pilnā apjomā un bez jebkādiem ierobežojumiem apmierināt pareizticīgo reliģiskās vajadzības** (...)”

42. Vispirms jāsaka, ka ir ļoti apšaubāms vārdkopas „*visu (...) pareizticīgo*” lietojums. Pieņemsim, ka: a) no pareizticīgo kanonisko tiesību viedokļa Latvijas teritorija ir Maskavas patriarhāta kanoniskā teritorija, un b) pie Latvijas Pareizticīgās Baznīcas pieder absolūtais vairākums Latvijas pareizticīgo. Šos faktus es nemaz neapšaubu. Taču Latvijā noteikti dzīvo arī pietiekams skaits rumāņu, grieķu, somu, amerikāņu, un citu tautību pareizticīgo, kas atrodas citu patriarhātu un vietējo Baznīcu jurisdikcijā. Atļausos atgādināt, ka pat ne visi krievi pieder pie Maskavas patriarhāta: liela daļa Eiropas krievu pieder pie Konstantinopoles patriarha jurisdikcijā esošā Rietumeiropas krievu ekzarchāta vai pie Ārzemju Krievu Pareizticīgās Baznīcas. Es patiešām nesaprotu, kāpēc *valstij* (!) būtu nevis tikai deklarētie Baznīcas locekļi, bet gan „*visi Latvijas pareizticīgie*” bez viņu ziņas normatīvā kārtā (!) jāpieskaita Latvijas Pareizticīgajai Baznīcai? Tas ne tikai nav valsts kompetencē, bet atsevišķi cilvēki turklāt to var arī uztvert kā aizskaņošanu. Šeit mēs taču runājam nevis par teoloģisko un mistisko Baznīcas definīciju ("*Baznīca = Kristus Miesa*"), bet gan par Baznīcu kā laicīgā tiesību sistēmā funkcionējošu organizāciju, kurai ir noteikts biedru jeb locekļu loks.

43. Taču pat tā nav tā galvenā aplūkojamās normas problēma. Ja to lasa kopsakarā ar šī paša projekta 3. panta ceturto daļu („*Latvijas Republikā reģistrējamai tikai Baznīcai piederošās reliģiskās organizācijas*”), tad kļūst pilnīgi acīmredzami šīs normas mērķis un jēga, un proti: **nepieļaut Latvijā citu reliģisku organizāciju reģistrāciju un/vai darbību, kas deklarē sevi par pareizticīgām, bez Baznīcas ziņas un piekrišanas**. Protams, šos pantus varbūt var interpretēt dažādi, taču man to tiesiskās sekas šķiet skaidras. Ja, piemēram, Latvijā dzīvojošu rumāņu grupa, kas pieder pie Rumānijas Pareizticīgās Baznīcas (Bukarestes patriarhāta), vēlēšies izveidot un reģistrēt šeit savu organizāciju, tad Reliģisko lietu pārvaldei būs viņiem jāatsaka – jo „*reģistrējamai tikai Baznīcai piederošās reliģiskās organizācijas*”. Ja mūsu neveiksmīgie rumāņi mēģinās ierēdņiem izskaidrot, kas ir Rumānijas Pareizticīgā Baznīca, viņiem tiks atbildēts, ka tieši Latvijas Pareizticīgā Baznīca – un neviens cits! – "*ir visu Latvijas pareizticīgo kristiešu (...) apvienība*". Ja nu šie rumāņi sūdzēsies, ka viņiem kā pareizticīgajiem tiek liegta iespēja saņemt garīgo aprūpi, valsts pārstāvji tiesā atbildēs, ka nekādu problēmu nav, jo jau pastāvošā Latvijas Pareizticīgā Baznīca „*pilnā apjomā nodrošina un garantē iespēju sludināt un piekopt Pareizticību, kā arī pilnā apjomā un bez jebkādiem ierobežojumiem apmierināt pareizticīgo reliģiskās vajadzības*”.

44. Diemžēl šāda situācija **nav pieļaujama**, jo to **ir viennozīmīgi nosodījuši ECT** nesenojā un plaši pazīstamajā "*Besarābijas metropolijas lietā*".²⁰ Lietas apstākļi bija gandrīz identiski manis aprakstītajam abstraktajam piemēram. Padomju laikā Moldovas teritorijā bija atļauta tikai Maskavas patriarhāta jurisdikcijā esošo pareizticīgo garīdznieku darbība. Pēc Moldovas neatkarības pasludināšanas, 1992. gadā, daļa moldāvu priesteru un ticīgo nolēma atjaunot Besarābijas metropoliju

²⁰ ECT 2001. gada 13. decembra spriedums lietā *Besarābijas Metropolijas baznīca un citi pret Moldovu (Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova)*, lietas nr. 45701/99, ECHR/CEDH 2001-XII.

(Bukarestes patriarchāta sastāvā) tādu, kāda tā pastāvēja līdz 1944. gadam. Tas arī tika izdarīts, un 1992. gada decembrī Bukarestes patriarhs oficiāli pārņēma atjaunoto metropoliju zem sava omofora. Šo kanonisko aktu atzina visas vietējās pareizticīgās Baznīcas, izņemot Maskavas patriarchyātu.²¹ Metropolija, protams, vēlējās saņemt valsts atzīšanu, pierēģistrēties un iegūt juridiskās personas statusu, tāpat kā citas reliģiskās organizācijas. Taču tam tika radīti ļoti nopietni politiski šķēršļi; pēkšņi izrādījās, ka Moldovā paralēli pastāv divas pareizticīgās Baznīcas – "krievu" un "rumāņu", katra ar savu hierarchiju. Maskavas patriarchyāts asi iebilda pret Besarābijas metropolijas pastāvēšanu, nosaucot to par schizmatisku un nekanonisku organizāciju, kas nelikumīgi darbojas Maskavas kanoniskajā teritorijā. Arī atsevišķas politiskās aprindas (Moldovā un citur) nebija apmierinātas ar šo metropoliju.

45. Sākās ilgs un politizēts process (gan valsts pārvaldes iestādēs, gan tiesās); kuŗa gaitā pieņemtie lēmumi un nolēmumi tika vairākkārt atcelti un nosūtīti jaunai izskatīšanai. Valdības argumenti pret metropolijas atzīšanu bija sekojoši: a) Besarābijas metropolija esot tikai viena schizmatiska Maskavas patriarchyāta sastāvā esošās Moldāvijas metropolijas daļa; b) valsts nevarot reģistrēt šo "rumāņu" Baznīcu, neaizskarot "krievu" Baznīcas tiesības un intereses; tātad c) valsts nevarot pierēģistrēt "rumāņu" Baznīcu, kamēr nav panākts izlīgums starp abiem patriarchyiem; un d) visi pareizticīgie, kas vēlas īstenot savas reliģiskās pamattiesības, varot netraucēti to darīt "krievu" Baznīcas ietvaros.²² Citiem vārdiem sakot, valdība nolēma piemērot principu "**viena konfesija – viena Baznīca**", lai gan uz citām Moldovas reliģiskajām organizācijām šis princips nekad netika attiecināts.²³ Beigās Besarābijas metropolija un vairāki tās locekļi vērsās ECT ar sūdzību par Cilvēktiesību Konvencijas 9. panta pārkāpumu.

46. ECT šo sūdzību pilnībā apmierināja, konstatējot Konvencijas 9. panta pārkāpumu un liekot Moldovai izmaksāt pieteicējiem lielu kompensāciju. ECT 2001. gada 13. decembra spriedums ir ļoti garš, tāpēc es citēšu tikai tā svarīgākās atziņas:

a) Demokrātiskā valstī, kur vairākas reliģijas pastāv viena otrai blakus, reliģijas brīvības izpausmes var pakļaut noteiktiem samērīgiem ierobežojumiem, lai saskaņotu dažādu grupējumu intereses un nodrošināt cieņu pret ikvienas personas pārlicību.²⁴

b) Noregulējot dažādu reliģisko organizāciju savstarpējās attiecības, kā arī veidojot savas attiecības ar tām, valstij ir jābūt neitrālai un objektīvai.

c) Reliģisko organizāciju konflikta gadījumā valsts institūcijas nedrīkst izskaust konflikta sekas plurālisma iznīcināšanas ceļā. Gluži otrādi – valsts institūcijām ir jāpanāk, lai pretējie grupējumi viens otru paciestu jeb vismaz pieciestu.²⁵

²¹ Turpat, §§ 10-12.

²² Turpat, §§ 13-29.

²³ Turpat, § 30.

²⁴ Turpat, § 115.

²⁵ Turpat, § 116.

d) Reliģijas brīvība (Konvencijas izpratnē) principā aizliedz valstij novērtēt kādas konkrētas ticības vai tās izpausmju leģitimitāti.

e) Reliģiskas organizācijas šķelšanās gadījumā jebkuŗa valsts darbība, kas piespieŗ reliģisku kopienu vai tās daļu pret paŗu griŗu pakļauties vienotai vadībai, ir reliģijas brīvības pārkāpums. Demokrātiskā valstī valsts institūcijām nav jācenŗas, lai noteikta reliģiska kopiena paliktu viengabalaina vai lai tai saglabātos vienota vadība.

f) Ja konkrētajā valstī ir paredzēta reliģisko organizāciju reģistrācija vai tamlīdzīga iepriekŗejas atļaujas procedūra, tad nav pieļaujams, lai šajā administratīvajā procesā iejauktos *cita*, jau pastāvoŗa un atzīta reliģiska kopiena.²⁶

Piemērojot ŗos principus konkrētajā lietā, ECT atzina, ka Moldovas valsts institūcijas bija nepamatoti un nesamēŗīgi ierobeŗojuŗas Besarābijas metropolijas tiesības uz reliģijas brīvību Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 9. panta izpratnē.

47. Nobeigumam es vēlētos uzsvērt, ka es lieliski saprotu ŗīs piedāvātās normas *ratio legis* un vēsturisko izcelsmi. Ir skaidrs, ka tās redakciju ir ietekmējuŗi divi faktori:

a) notikumi kaimiņu Igaunijā, kur ilgu laiku notika konflikts starp divām pareizticīgām Baznīcām – Maskavas un Konstantinopoles patriarchātiem;

b) notikumi tepat Latvijā ar V. Kontuzorova un viņa sekotāju izveidoto Latvijas Autonomo Patiesi Pareizticīgo Baznīcu un ar tās pievienoŗanos t.s. Suzdaļas hierarchijai ar metropolītu Valentīnu (Rusancovu) priekŗgalā.

Es saprotu Latvijas Pareizticīgās Baznīcas rūpes par savu leģitīmo intereŗu aizsardzību, taŗu ECT judikatūra ŗajā gadījumā ir ļoti skaidra un nepāŗprotama: **nedrīkst atteikt reģistrāciju citai kopienai, kas sevi deklarē par pareizticīgu, tikai tāpēŗ, ka tā nepieder pie valstī jau esoŗas un dominējoŗas Pareizticīgās Baznīcas.**

48. Vai tas nozīmē, ka Baznīca nekādi nevar panākt likumdoŗanas ceļā savas identitātes aizsardzību? Protams, ka var. ŗeit Cilvēktiesību konvencija tomēŗ atstāj valstīm lielu rīcības brīvību. Galvenais ir, lai tādēŗjādi netiktu nepamatoti aizskartas citu reliģisko kopienu tiesības. Manuprāt, ŗo Latvijas Pareizticīgās Baznīcas identitātes aizsardzību **var panākt ar daudz mazāk ierobeŗoŗoŗiem līdzekļiem**, un proti – **nodroŗinot Baznīcas nosaukuma aizsardzību**. Par to skat. tālāŗ, 57.-61. punktā.

49. Nav īsti saprotamas aplūkojamās normas beigas – "*pēŗ pareizticīgo vēlēŗanās nodroŗinot dievkalpojumuŗ daŗādās valodās*". Dievkalpojuma valoda ir Baznīcas iekŗŗejā lieta un ir tās izvēlei ir jābūt pilnīgā Baznīcas ziņā. Arī Valsts valodas likuma 2. panta treŗā daļa paredz, ka ŗis likums "*neattiecas uz valodu lietoŗanu (...) reliģisko organizāciju dievkalpojumuŗ, ceremonijās, rituālos un cita veida reliģiskajā darbībā*". Nav saprotams, kāda daļa likumdevējam var būt par dievkalpojumuŗ valodu; manuprāt, tā būtu pavisam nepieļaujama valsts iejaukŗšanās garīgas dabas jautājumos.

²⁶ Turpat, ŗ 117.

2) statūti - Baznīcas statūti, kas reģistrēti Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktā kārtībā reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā;

50. Ja jau valsts nolemj Pareizticīgo Baznīcu atzīt par vienu no tradicionālajām un pieņemt par to īpašu likumu, tad tas nozīmē, ka: a) valsts pilnīgi uzticas šai Baznīcai, un b) Baznīca savu juridiskās personas statusu iegūst tieši no šī likuma. Līdz ar to nav saprotams, kāds būtu šādu statūtu *reģistrācijas* mērķis. Manuprāt, no valsts viedokļa **statūtiem varētu būt drīzāk informatīva nozīme**, lai valsts institūcijas zinātu, kas Baznīcas iekšienē ir kompetents šādā vai citā jomā, pie kā vērsties un kam uzticēties. Tādēļ šādi statūti būtu drīzāk deponējami (iesniedzami), nevis reģistrējami. Tāpēc es ieteiktu arī apsvērt iespēju likumā noteikt (vismaz vispārīgā veidā), kāda minimāla valsti interesējoša informācija šajos statūtos ir iekļaujama.

3) ticīgie - Latvijas Republikas pilsoņi un pastāvīgie iedzīvotāji, kā arī ārzemnieki, kas apliecina Sv. Pareizo Ticību pilnīgā saskaņā ar Vienotās Sv. Vispasaules Apustuliskās Pareizticīgās Baznīcas ticības mācību, tikumības mācību, kanoniem, un Vienotās Sv. Apustuliskās Pareizticīgās Baznīcas nolikumiem un Latvijas Pareizticīgās Baznīcas Statūtiem, uztur sakarus ar savu draudzes dievnamu;

51. Manuprāt, no valsts un baznīcas šķirtības principa viedokļa šāda likumā ietverta definīcija ir **pilnīgi nepieņemama**. Šī norma pēc lietotās terminoloģijas nedaudz atgādina Grieķijas konstitūcijas 3. pantu²⁷, taču Grieķijā Pareizticīgā Baznīca ir valsts baznīca, turpretī Latvijā tā ir atdalīta no valsts.

52. Kā jau teicu, valstij garīgas, teoloģiskas dabas jautājumos ir jābūt neitrālai. No piedāvātās redakcijas savukārt var secināt, ka Latvijas likumdevējs Austrumu pareizticību deklarē par "*Pareizo Ticību*", turklāt vēl ietverdams likumā kanoniska rakstura definīciju: "*apliecina (...) pilnīgā saskaņā ar Vienotās Sv. Vispasaules Apustuliskās Pareizticīgās Baznīcas ticības mācību, tikumības mācību, kanoniem, un Vienotās Sv. Apustuliskās Pareizticīgās Baznīcas nolikumiem.*" Esmu pārliecināts, ka šāda norma var smagi kaitēt pašai Baznīcai. Ļoti viegli var iedomāties šādu situāciju: no Pareizticīgās Baznīcas izslēgtu (ekskomunicētu) personu grupa vērsas Latvijas Republikas tiesā (t.i. laicīgā tiesā) ar prasību, kuŗā cenšas pierādīt, ka saskaņā ar šo definīciju joprojām ir Baznīcas locekļi. Un laicīgai tiesai nākas spriest par to, vai šīs personas patiešām ievēro "*Vienotās Sv. Vispasaules Apustuliskās Pareizticīgās Baznīcas ticības mācību, tikumības mācību,*

²⁷ Grieķijas Republikas Konstitūcijas 3. panta pirmā daļa: "*Valdošā reliģija Grieķijā ir Kristus Austrumu pareizticīgās baznīcas reliģija. Grieķijas Pareizticīgā baznīca, kas atzīst par savu galvu mūsu Kungu Jēzu Kristu, savā mācībā ir neatdalāmi vienota ar Lielo Kristus baznīcu Konstantinopolē un ar visām pārējām tās pašas mācības [omodoxij] Kristus baznīcām un tāpat kā šīs baznīcas tā nemainīgi ievēro svētos apustuliskos un sinožu kanonus, kā arī svētās tradīcijas. Tā ir autocefāla, un to pārvalda no visiem amatā esošiem bīskapiem sastāvoša Svētā sinode tās izveidota Pastāvīgā svētā sinode, kuras sastāvu nosaka baznīcas statūti saskaņā ar 1850. gada 29. jūnija Patriarha tomosu un 1928. gada 4. septembra Sinodes aktu.*"

kanon[us]..." (jo tas taču ir ierakstīts likumā). Ja Latvijā baznīca ir atdalīta no valsts, tad šādu jautājumu noteikšana un risināšana ir atstājama tikai un vienīgi pašas baznīcas kompetencē.

53. Es domāju, ka šīs normas jēgu var izteikt citā, daudz vienkāršākā veidā. **Pirmkārt**, juridiski daudz korektāk būtu teikt nevis "*ticīgie*", bet gan "*Baznīcas locekļi*". **Otrkārt**, vārdkopu "*Baznīcas locekļi*" nekā īpaši definēt nevajadzētu, bet likuma tekstā būtu jāiekļauj šāds pants vai panta daļa: "*Tikai pašai Baznīcai ir tiesības noteikt konkrētas personas vai personu grupas piederību tai.*" Tādējādi Baznīcas locekļu loka noteikšana būtu atstāta tikai pašas Baznīcas ziņā, valstij būtu vienkārši jāakceptē attiecīgie Baznīcas lēmumi, un Baznīcas neatkarība būtu pilnībā pasargāta.

4) Baznīcas galva – saskaņā ar statūtos noteikto kārtību uz mūžu ievēlēts Latvijas Pareizticīgās Baznīcas Valdošais Virsgans ar tam piemītošām tiesībām un garīgās varas pilnību, kurš saskaņā ar Bībeli, tradīcijām, dogmām, kanoniem un pareizticīgās baznīcas vispārējiem reliģiskajiem noteikumiem, ievērojot Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteikto kārtību, vada Baznīcu.

54. Kopumā šī norma ir pieņemama, taču šeit ir jāizdara divas piebildes. **Pirmkārt**, nav saprotams vārdkopas "*uz mūžu*" lietojums. Uz kādu termiņu ievēl vai ieceļ Baznīcas vadītāju – šis jautājums pieder pie kanonisko tiesību jomas, un nav pamatota tā iekļaušana valsts likumā. Turklāt šāda norma var izrādīties bīstama pašai Baznīcai: iedomāsimies, ka reiz Saeimas vairākumā būs tādi politiskie spēki, kas necietīs esošo Baznīcas galvu un centīsies šo noteikumu grozīt, nosakot Baznīcas galvam noteiktu pilnvaru termiņu. **Otrkārt**, tieši tas pats sakāms par vārdkopu "*saskaņā ar Bībeli, tradīcijām, dogmām, kanoniem...*". Tas ir kanoniskas un/vai teoloģiskas dabas jautājums, kuŗam valsts likumā nebūtu vietas.

3. pants. Baznīcas statuss

(...)

(4) Latvijas Republikā reģistrējamās tikai Baznīcai piederošās reliģiskās organizācijas.

55. Šī norma rosina ļoti nopietnus iebildumus, it sevišķi no cilvēktiesību viedokļa. **Pirmkārt**, tās redakcija ir stipri neveiksmīga, jo no tās burtiski var saprast, ka citas – nepareizticīgo – reliģiskās organizācijas nevar reģistrēt. Tas acīmredzami pārkāptu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 9. pantu. Cik noprotu, te tomēr laikam ir domāts, ka reģistrējamās tikai Baznīcai piederošās *pareizticīgo* organizācijas.

56. **Otrkārt**, es gribētu atgādināt to, ko uzrakstīju iepriekš (47. punkts): ECT judikatūra **neļauj atteikt reģistrāciju citai kopienai, kas sevi deklarē par pareizticīgu, tikai tāpēc, ka tā nepieder pie valstī jau esošās un dominējošās Pareizticīgās Baznīcas. Tas, protams, attiecas ne tikai uz pareizticīgajiem, bet**

arī uz citām konfesijām. Šāds atteikums būtu acīmredzams Konvencijas 9. panta pārkāpums.

(5) Baznīcas nosaukums tiek īpaši aizsargāts. Vārds „pareizticīgs (ortodoksāls)” un tā atvasinājumi citu organizāciju nosaukumos lietojami tikai ar Baznīcas galvas rakstisko akceptu.

57. Kā jau teicu 48. punktā, Baznīcas nosaukuma aizsardzība principā ir leģitīma un samērīga; tās iekļaušanu likumprojektā var tikai apsveikt. Ir pilnīgi leģitīmas un saprotamas Baznīcas rūpes par to, lai tās nosaukums netiktu lietots ļaunprātīgos nolūkos, un lai neinformētas personas nevarētu kļūdīties, sajaucot Baznīcu ar kādu citu ārēji līdzīgu reliģisku organizāciju. Tomēr šī konkrētā normas redakcija rada dažus nopietnus iebildumus.

58. **Pirmkārt**, pavisam nesaprotama ir Pareizticīgās Baznīcas ekskluzīvu tiesību noteikšana uz vārdu "*ortodoksāls*". Atgādināšu, ka latviešu valodā izšķir vārdus "*ortodoksāls*" (t.i., kas stingri seko noteiktai normu un postulātu sistēmai) un "*pareizticīgs*" (t.i., kas attiecas uz Austrumu kristīgo Baznīcu). Tāpat ir krievu valodā: "*ortodoksalnyj*" / "*pravoslavnyj*". Patiešām, angļu, franču un daudzās citās valodās šie jēdzieni tiek apzīmēti ar vienu un to pašu vārdu (angliski gan parasti var izšķirt pēc lielā vai mazā burta: "*orthodox*" vai "*Orthodox*"). Atļaušos minēt divus *argumentum ad absurdum*: piemēram, es pats sevi uzskatu par katoli-tradicionalistu. Ja nu es un mani domubiedri vēlētos dibināt "Ortodoksālo Katoļu klubu" un izdot "Ortodoksālo Katoļu mēnešrakstu", tad saskaņā ar šo normu mums nāktos vispirms... saņemt atļauju no Pareizticīgās Baznīcas metropolīta, t.i., citas konfesijas galvas! Otrs, vēl absurdāks piemērs: pēc šīs normas iznāk, ka jūdaistiem, lai panāktu "Ortodoksālo jūdaistu kopienas" dibināšanu, būtu jāvēršas... atkal pie Pareizticīgās Baznīcas metropolīta! Bet, kā es jau teicu iepriekš, ECT judikatūra šajā ziņā ir pietiekami skaidra: ja konkrētajā valstī ir paredzēta reliģisko organizāciju reģistrācija vai tamlīdzīga iepriekšējas atļaujas procedūra, tad nav pieļaujams, lai šajā administratīvajā procesā iejauktos *cita*, jau pastāvoša un atzīta reliģiska kopiena.

59. **Otrkārt**, es vēlētos vēlreiz atgādināt par ECT spriedumu "*Besarābijas metropolijas lietā*" un par šī sprieduma tiesiskajām sekām. No minētā sprieduma diezgan skaidri izriet, ka ja, piemēram, Latvijā reģistrācijas pieteikumu iesniegtu Aleksandrijas vai Antiochijas patriarhāta pareizticīgā Baznīca, vai pat jebkāda ārpus patriarhātiem esoša pareizticīga Baznīca (Ārzemju Krievu Pareizticīgā Baznīca, Autonomā Īsteni Pareizticīgā Baznīca, Īsteni Autonomā Pareizticīgā Baznīca, grieķu vecā kalendāra piekritēji jeb "*paleoimerologites*"...), tad viņiem nedrīkstēs atteikt reģistrāciju *tikai tāpēc*, ka pret to iebilstu dominējošā Latvijas Pareizticīgā Baznīca. Tas būtu skaidrs Cilvēktiesību konvencijas 9. panta pārkāpums, un to mēs noskaidrojām jau iepriekš.

60. Paliek tomēr jautājums par šīs baznīcas *nosaukumu*. Vai, piemēram, valsts institūcijas varētu reģistrēt kādu "Autonomo Apustulisko Īsteni Pareizticīgo Baznīcu", bet vienlaicīgi piespiest šo organizāciju lietot kādu citu nosaukumu, kur nebūtu vārda "*pareizticīgs*"? Eiropas Cilvēktiesību konvencijas orgāni (t.i., ECT un bijusī Eiropas Cilvēktiesību komisija) šādu problēmu vēl nav izskatījuši, un attiecīgas judikatūras pagaidām nav. Taču, ievērojot ECT jau formulētos pamatprincipus reliģijas brīvības jomā, esmu gandrīz pilnīgi pārliecināts, ka iespējamās sūdzības gadījumā ECT **konstatētu nesamērīgu iejaukšanos pieteicēju reliģijas brīvības īstenošanā**. Atgādināšu, ka Konvencijas 9. panta otrā daļa pieļauj iespējamus ierobežojumus šīs brīvības īstenošanā, tomēr jebkuŗam ierobežojumam ir jāatbilst trim pamatpazīmēm: a) tam ir jābūt paredzētam likumā; b) tam ir jāseko vismaz vienam no šajā normā uzskaitītajiem leģitīmajiem mērķiem, un c) tam ir jābūt "nepieciešamam demokrātiskā sabiedrībā", lai šo mērķi sasniegtu, t.i. samērīgam ar šo mērķi.²⁸ Manuprāt, Latvijas Pareizticīgās Baznīcas tiesību un interešu aizsardzība neapšaubāmi ir leģitīms mērķis²⁹, taču diez vai šāds līdzeklis, ar kuŗu vienai reliģiskai kopienai neļauj publiski identificēt savu konfesijālo piederību, var tikt atzīts par samērīgu.

61. Lai novērstu iespējamās problēmas cilvēktiesību aspektā, es ieteiktu nevis aizliegt vārda "*pareizticīgs*" lietošanu bez Latvijas Pareizticīgās Baznīcas atļaujas, bet gan uzlikt par pienākumu visām ar šo Baznīcu nesaistītām personām un apvienībām **lietot tikai tādus nosaukumus, kas nepārprotami atšķiras no Latvijas Pareizticīgās Baznīcas nosaukuma**. Šāds pienākums būtu samērīgs un līdz ar to pilnīgi pieņemams. Strīda gadījumā par to, vai konkrētais nosaukums ir vai nav *nepārprotami* atšķirīgs, galavārdu dotu tiesa. Līdz ar to es ieteiktu šo normu drīzāk izteikt šādos vārdos:

"(1) Neviena persona vai personu grupa nedrīkst ietvert savā publiski lietotajā nosaukumā vārdkopu "Latvijas Pareizticīgā Baznīca" (neatkarīgi no locījuma) bez Baznīcas atļaujas.

(2) Personām, kas pārkāpušas šī panta pirmo daļu, ir pienākums atlīdzināt Baznīcai visus ar viņu prettiesisko darbību radītos zaudējumus, ieskaitot morālo kaitējumu, saskaņā ar Civillikuma normām.

(3) Citu reģistrējamo reliģisko organizāciju, biedrību, nodibinājumu un citu tiesību subjektu nosaukumiem ir nepārprotami jāatšķiras no Baznīcas nosaukuma."

6. pants. *Laulību reģistrācija*

(...)

(2) Valsts iestādēm nav saistoši Baznīcas tiesas lēmumi, kā arī garīgās varas spriedumi un lēmumi laulību šķiršanu jautājumos.

²⁸ Skat. ECT 1993. gada 25. maija spriedumu lietā *Kokkinakis* pret Grieķiju, A sērija, nr. A260-A, § 36.

²⁹ Salīdzinājumam skat. jau minēto ECT 2001. gada 13. decembra spriedumu lietā *Besarābijas Metropolijas baznīca* un citi pret Moldovu (*Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*), §§ 111-113. Šeit gan Tiesa par leģitīmo mērķi atzina drīzāk sabiedriskās kārtības un drošības aizsardzību.

62. Šī norma principā ir atbalstāma, tomēr, manuprāt, tā būtu jāietver nevis šādā speciālā likumā, bet gan Civillikumā. Laulības noslēgšana pie garīdznieka taču tiek reglamentēta Civillikuma Ģimenes tiesību daļā (50.-58. pantā). Tādēļ būtu neloģiski, ja normas par laulības noslēgšanu atrastos Civillikumā, bet normas par laulības šķiršanas tiesiskajām sekām būtu izkaisītas dažādos speciālos likumos. Turklāt nav saprotams, kāpēc Pareizticīgās Baznīcas likuma projektā šāda norma ir, bet likumprojektos par baptistiem un septītās dienas adventistiem nav. Manuprāt, būtu atbalstāms vienkārši **attiecīgs grozījums Civillikumā**.

11. pants. Grēksūdzes noslēpums

(...)

(4) Nevienai institūcijai nav atļauts vervēt garīdzniekus.

63. Šīs normas jēga ir skaidra, taču es ieteiktu to pārformulēt un precizēt, lai padarītu to saprotamāku. Tādā redakcijā, kādā tā ir piedāvāta, šī norma no pirmā acu uzmetiena drīzāk liek domāt par prozelītisma aizliegumu garīdznieku vidū.

15. pants. Baznīcas svētku dienas

(1) Darba devējs pēc darbinieka savlaicīga lūguma (ne vēlāk kā 7 dienas pirms brīvdienas) Ziemassvētkos, Lielajā piektdienā un pirmajās Lieldienās pēc Juliāna kalendāra vienojoties ar darbinieku var piešķirt pēc darba devēja ieskatiem apmaksātu vai neapmaksātu brīvdienu. Minētais attiecināms arī uz ticīgiem studentiem un skolēniem.

64. **Pirmkārt**, šeit vārds "*Juliāna*" ir noteikti aizstājams ar "*Jūlija*" (klūda acīmredzot ieviesusies, tulkojot no krievu "*julianskij*"). Šo "vecā stila" kalendāru 46. gadā pr.Kr. ieviesa Jūlijs Cēzars, no kuŗa arī nāk šis nosaukums. Šim kalendāram nav nekā kopīga ne ar pazīstamo kristiešu vajātāju, Romas imperatoru Juliānu Atkritēju (331.-363.), ne ar Sv. Juliānu no Toledo (642.-690.). **Otrkārt**, es domāju, ka ir daudz vieglāk minēt konkrētu datumu, t.i., 7. janvāri, nevis "Ziemassvētkus pēc Jūlija kalendāra".

65. **Treškārt**, nav pareizs izteiciens "*Liieldienas pēc Jūlija kalendāra*". Pareizticīgie un Rietumu kristieši svin Liieldienas dažādos datumos ne tik daudz Jūlija un Gregora kalendāru atšķirības dēļ, cik tāpēc, ka Liieldienu datuma aprēķināšanas metodes (paschālijas) vieniem un otriem ir dažādas. Atgādināšu, ka: a) pareizticīgo un katoļu/protestantu Liieldienas regulāri sakrīt; b) Somijas Pareizticīgā Baznīca vienīgā no visām pareizticīgajām Baznīcām seko Rietumu paschālijai, t.i., svin Liieldienas vienlaicīgi ar katoļiem/protestantiem. Tādēļ pareizi būtu jāraksta: "*pareizticīgo Liieldienas*".

16. pants. Izglītība

(1) Baznīcai ir garantētas tiesības izglītot savu garīdzniecību Garīgajā Seminārā.

(2) Pareizticīgā ticības mācība notiek tikai pamatojoties uz programmu, kuru apstiprinājusi Baznīcas sinode, saskaņojot ar Izglītības un zinātnes ministriju, un to veic tikai likumā noteiktajā kārtībā kvalificēti pedagogi, kuriem ir Baznīcas izsniegta kvalifikācijas apliecība. Ja šī apliecība tiek anulēta, tiek zaudētas tiesības pasniegt Baznīcas ticības mācību.

66. Šī panta otrajā daļā būtu vēlams precizēt, ka runa ir par pareizticīgās ticības mācību valsts un pašvaldību skolās; pretējā gadījumā rodas iespaids, ka otrā daļa ir pirmās turpinājums un arī attiecas uz Garīgo Semināru.

II. „LATVIJAS BAPTISTU DRAUDŽU SAVIENĪBAS LIKUMS”

*Likums ir pieņemts,
ņemot vērā, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 99.pantu baznīca ir atdalīta no valsts,
lai regulētu Latvijas Republikas un Latvijas Baptistu Draudžu Savienības attiecības, nosakot tās likumīgo stāvokli un statusu;
balstoties uz Latvijas Republikas Ministru kabineta 1923.gada 2.oktobra noteikumos „Noteikumi par baptistu draudzēm” (Valdības vēstnesis, 1923, 221.nr.), 1925.gada 15.janvāra noteikumos „Pārgrozījums noteikumos par baptistu draudzēm” (Valdības vēstnesis, 1925, 13.nr.), 1927.gada 11.janvāra noteikumos „Noteikumi par baptistu draudzēm” (Valdības vēstnesis, 1927, 10.nr.), 1930.gada 9.oktobra noteikumos „Noteikumi par baptistu draudzēm” (Valdības vēstnesis, 1930, 232.nr.) un 2004.gada 8.jūnijā parakstītajā Latvijas Baptistu Draudžu Savienības līgumā iekļautajiem principiem;
ievērojot Latvijas Baptistu Draudžu Savienības vienības ilglaicīgu pastāvēšanu un izplatību Latvijas Republikas teritorijā, kas sākusies jau 1860. gadā Mēmeles vācu baptistu draudzes aizbildniecībā;
apstiprinot savu uzticību garīgajām un morālajām vērtībām, ko sniedz Latvijas Baptistu Draudžu Savienība;
atzīstot baptistu kā tradicionālās reliģiskās konfesijas statusu.*

67. Par preambulu skat. 37. punktu.

*1. pants. Likumā lietotie termini
Likumā ir lietoti šādi termini:
1) Baznīca - Latvijas Baptistu Draudžu Savienība – līdz 1940. gadam pastāvējušās Latvijas baptistu draudžu brālības saistību pārmantotāja, neatkarīga un patstāvīga reliģiska savienība (baznīca), kura ir Latvijas baptistu un to izveidoto draudžu un Baznīcas iestāžu apvienība, kas nodrošina iespēju sludināt un piekopt baptistu mācību;*

68. Par Baznīcas jēdziena definīcijas lietderību un tās radīto risku skat. 38.-47. punktu.

2) statūti - Baznīcas Satversme, kas reģistrēta Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktā kārtībā reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā;

69. Par Baznīcas Satversmi jeb statūtiem skat. 50. punktu.

3) ticīgie - Latvijas Republikas pilsoņi un pastāvīgie iedzīvotāji, kā arī ārzemnieki, kas praktizē baptistu mācību;

4) Baznīcas galva – saskaņā ar statūtos noteikto kārtību ievēlēts bīskaps, kas saskaņā ar statūtiem, baptistu izpratni par apziņas brīvību un baptistu draudžu autonomijas principu, vada Baznīcu un risina doktrināros un garīgos jautājumus, ievērojot Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteikto kārtību.

70. Par "ticīgo" un "Baznīcas galvas" definīciju skat. 51.-54. punktu. Šeit gan man jāsaka, ka Baptistu Draudžu Savienības likuma projektā ietvertā definīcija ir daudz izsvērtāka, neitrālāka un atbilstošāka Satversmes 99. panta otrajam teikumam, nekā Pareizticīgās Baznīcas likuma projektā. Taču arī šeit es varbūt ieteiktu nelietot vārdu "*bīskaps*"; vai tas ir bīskaps vai cita Baznīcas amatpersona ar citu nosaukumu, tas būtu nosakāms pašas Baznīcas iekšējās normās.

3. pants. Baznīcas statuss

(4) Baznīcas nosaukums tiek īpaši aizsargāts. Citu organizāciju nosaukumiem ir jābūt nepārprotami atšķirīgiem un tajos ar Baznīcas nosaukumu nedrīkst sakrist vairāk kā divi vārdi.

71. Šis formulējums ir daudz veiksmīgāks par Pareizticīgās Baznīcas likuma projektā ietverto (skat. 59.-61. punktu). Varbūt būtu vērts padomāt par šāda "*divu vārdu*" kritērija lietderīgumu. Dažkārt abu organizāciju nosaukumos var sakrist vairāk kā divi vārdi, un nosaukumi ir nepārprotami atšķirīgi; citreiz formāli sakrītošu vārdu ir mazāk, bet neatkarīgam novērotājam var rasties iespaids par abu nosaukumu identiskumu.

9. pants. Pastorālās sarunas aizsardzība

(...)

(3) Nevienai institūcijai nav atļauts vervēt garīdzniekus.

72. Par "vervēšanu" skat. 63. punktu.

12. pants. Sadarbība patvēruma piešķiršanas procesā

(1) Patvēruma meklētājam, kurš tiek vajāts tā baptistu pārliecības dēļ, ir tiesības uzaicināt uz pārrunām valsts robežkontroles punktā Baznīcas pārstāvjus, kā arī pieaicināt Baznīcas pārstāvjus juridiskās palīdzības saņemšanai.

(2) Valsts institūcijas nepieciešamības gadījumā izprasa Baznīcas atzinumu par patvēruma meklētāja iespējamo vajāšanu tā baptistu pārliecības dēļ.

73. Es varbūt šo normu izteiktu nedaudz precīzākā formā, un proti:

"(1) Ja patvēruma meklētājs apgalvo, ka viņš citā valstī tiek vajāts viņa baptistu pārliecības dēļ, kompetentajai valsts institūcijai pirms galīgā lēmuma pieņemšanas par šīs personas tiesiskā statusa noteikšanu Latvijā ir jādūdz Baznīcas atzinums. Šādam patvēruma meklētājam ir tiesības sazināties ar kompetento Baznīcas institūciju un personīgi tikties ar pilnvarotu Baznīcas pārstāvi.

(2) Ja šī panta pirmajā daļā paredzētajā gadījumā kompetentā Baznīcas institūcija desmit dienu laikā nav devusi savu rakstveida atzinumu, tad ir pieņemams, ka tā neatzīst, ka konkrētais patvēruma meklētājs tiktu vajāts viņa baptistu pārliecības dēļ."

14. pants. Izglītība

(1) Baznīcai ir garantētas tiesības izglītot savu garīdzniecību Baznīcas teoloģijas seminārā.

(2) Kristīgās ticības mācība notiek tikai pamatojoties uz Baznīcas apstiprināto programmu, kura saskaņota ar Izglītības un zinātnes ministriju, un to veic tikai likumā noteiktajā kārtībā kvalificēti pedagogi, kuriem ir Baznīcas izsniegta kvalifikācijas apliecība. Ja šī apliecība tiek anulēta, tiek zaudētas tiesības pasniegt kristīgās ticības mācību.

74. Par vēlamo precizējumu šī panta otrajā daļā skat. 66. punktu.

III. „SEPTĪTĀS DIENAS ADVENTISTU LATVIJAS DRAUDŽU SAVIENĪBAS LIKUMS”

Likums ir pieņemts,

ņemot vērā, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 99. pantu baznīca ir atdalīta no valsts,

lai regulētu Latvijas Republikas un Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu savienības attiecības, nosakot tās likumīgo stāvokli un statusu;

balstoties uz Latvijas Republikas Ministru kabineta 1928. gada 30. oktobra noteikumos „Noteikumi par septītās dienas adventistu draudzēm” (Valdības vēstnesis, 1928, 249.nr.) un 2004.gada 8.jūnijā parakstītajā Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu savienības līgumā iekļautajiem principiem;

ievērojot Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu savienības ilglaicīgu pastāvēšanu un izplatību Latvijas Republikas teritorijā,

apstiprinot savu uzticību garīgajām un morālajām vērtībām, ko sniedz Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu savienība, atzīstot adventistu tradicionālās reliģiskās konfesijas statusu.

75. Par preambulu skat. 37. punktu.

1. pants. Likumā lietotie termini

Likumā ir lietoti šādi termini:

1) Baznīca – Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu savienība - līdz 1940. gadam pastāvējušās savienības tiesību un saistību pārmantotāja, neatkarīga un patstāvīga reliģiska savienība (baznīca), kura ir Latvijā dzīvojošo septītās dienas adventistu un to izveidoto draudžu un Baznīcas iestāžu apvienība, kas ir daļa no Vispasaules Septītās dienas adventistu Baznīcas un kas atzīst Septītās dienas Adventistu Ģenerālkonferenci kā augstāko autoritāti reliģiskos un baznīcu tiesību interpretācijas jautājumos;

76. Par Baznīcas jēdziena definīcijas lietderību un tās radīto risku skat. 38.-47. punktu.

2) statūti - Baznīcas statūti, kas reģistrēti Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktā kārtībā reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā;

77. Par Baznīcas Satversmi jeb statūtiem skat. 50. punktu.

3) ticīgie - Latvijas Republikas pilsoņi un pastāvīgie iedzīvotāji, kā arī ārzemnieki, kas apliecina Bībeles pamatprincipus kā to māca Baznīca;

78. Par "ticīgo" definīciju skat. 51.-53. punktu. Turklāt šeit lietotā definīcija liekas īpaši nenoteikta un neskaidra. Man šķiet, ka arī šajā likumprojektā būtu daudz vieglāk un vienkāršāk lietot vārdkopu "Baznīcas loceklis" un ļaut pašai Baznīcai pilnīgi autonomi noteikt, kas pie tās pieder.

4) Baznīcas galva – saskaņā ar statūtos noteikto kārtību Latvijas draudžu Savienības kongresā ievēlēts garīdznieks – bīskaps, kas vada Baznīcu pamatojoties uz statūtiem, ievērojot Baltijas Ūnijas prezidenta norādījumus un Septītās dienas Adventistu Ģenerālkonferences noteikumus (Working Policy of Seventh day Adventist Church);

79. Par "Baznīcas galvas" definīciju skat. 54. punktu.

6) Kārtības grāmata (The Church Manual of The Seventh-day Adventist Church) – Baznīcas disciplinārie un organizatoriskie noteikumi.

7) Baznīcas izpildkomiteja – statūtos noteiktā Baznīcas vadības institūcija;

- 8) *Baltijas Ūnija – Latvijas draudžu Savienības, Igaunijas draudžu Savienības un Lietuvas Adventistu baznīcas apvienojoša un koordinējoša organizācija;*
 9) *Transeiropas Divīzija – Ģenerālkonferences reģionālā nodaļa, kurā ietverta Baltijas Ūnija;*
 10) *Ģenerālkonference - ietver Transeiropas Divīziju un citas Divīzijas.*

80. Norāde uz Baltijas Ūniju šķiet pamatota, jo turpmākajos pantos tā parādās kā Baznīcas īpašuma tiesību subjekts. Pārējie jēdzieni attiecas uz Baznīcas iekšējo, kanonisko pārvaldi; līdz ar to diez vai ir attaisnota to lietošana valsts likumā.

3. pants. Baznīcas statuss

(...)

(4) Baznīcas izpildkomitejas lēmumi ir pārsūdzami Baltijas Ūnijā. Augstākā institūcija, kur var pārsūdzēt Baznīcas lēmumus ir Transeiropas Divīzija, kuru ievēl Ģenerālkonference.

81. Šāda norma, manuprāt, nonāk diezgan skaidrā **pretrunā ar Satversmes 99. panta otrajā daļā noteikto valsts un baznīcas šķirtības principu.** Baznīcas iekšējo institūciju lēmumu pieņemšanas un pārsūdzēšanas kārtība ir jautājums, kas pēc definīcijas ir ekskluzīvā Baznīcas kompetencē; valsts likumdevējs principā nedrīkstētu tajā iejaukties.

(5) Baznīcas nosaukums tiek īpaši aizsargāts. Nosaukums „septītās dienas adventisti” un tā atvasinājumi citu organizāciju nosaukumos lietojami tikai ar Baltijas Ūnijas rakstisko akceptu.

82. Par Baznīcas nosaukuma aizsardzību skat. 59.-61. punktu.

8. pants. Pastorālās sarunas aizsardzība

(...)

(3) Nevienai institūcijai nav atļauts vervēt garīdzniekus.

83. Par "vervēšanu" skat. 63. punktu.

11. pants. Sadarbība patvēruma piešķiršanas procesā

(1) Patvēruma meklētājam, kurš tiek vajāts tā adventistu pārlicības dēļ, ir tiesības uzaicināt uz pārrunām valsts robežkontroles punktā Baznīcas pārstāvjus, kā arī pieaicināt Baznīcas pārstāvjus juridiskās palīdzības saņemšanai.

(2) Valsts institūcijas nepieciešamības gadījumā izprasa Baznīcas atzinumu par patvēruma meklētāja iespējamo vajāšanu tā adventistu pārlicības dēļ.

84. Par sadarbību patvēruma piešķiršanas procesā skat. 73. punktu.

14. pants. Izglītība

(1) Baznīcai ir garantētas tiesības izglītot savu garīdzniecību.

(2) Septītās Dienas Adventistu ticības mācība notiek pamatojoties uz Bībeli un balstoties uz Kārtības grāmatu, kuru apstiprinājusi Ģenerālkonference, saskaņojot programmu ar Izglītības un zinātnes ministriju, un to veic tikai likumā noteiktajā kārtībā kvalificēti pedagogi, kuriem ir Baznīcas izsniegta kvalifikācijas apliecība. Ja šī apliecība tiek anulēta, tiek zaudētas tiesības pasniegt Baznīcas ticības mācību.

85. Par vēlamo precizējumu šī panta otrajā daļā skat. 66. punktu.

IV. „LATVIJAS APVIENOTĀS METHODISTU BAZNĪCAS LIKUMS”

Likums ir pieņemts,

ņemot vērā, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 99.pantu baznīca ir atdalīta no valsts,

lai regulētu Latvijas Republikas un Latvijas Apvienotās Metodistu Baznīcas attiecības, nosakot tās likumīgo stāvokli un statusu;

balstoties uz Latvijas Republikas Ministru kabineta 2004. gada 8.jūnijā parakstītajā Latvijas Republikas un Latvijas Apvienotās Metodistu Baznīcas līgumā iekļautajiem principiem;

ievērojot Latvijas Apvienotās Metodistu Baznīcas ilglaicīgu pastāvēšanu un izplatību Latvijas Republikas teritorijā,

atzīstot metodistu tradicionālās reliģiskās konfesijas statusu.

86. Par preambulu skat. 37. punktu.

1. pants. Likumā lietotie termini

Likumā ir lietoti šādi termini:

1) Baznīca - Latvijas Apvienotā Metodistu Baznīca – līdz 1940. gadam pastāvējušās Latvijas Bīskapu Metodiskās Baznīcas tiesību un saistību pārmantotāja, neatkarīga un patstāvīga reliģiska savienība (baznīca), kura ir Latvijas metodistu un to izveidoto draudžu un Baznīcas iestāžu apvienība, kas ir daļa no Apvienotās Metodistu Baznīcas Ziemeļeiropas Konferences (North Europe Central conference) un Vispasaules Metodistu Baznīcas (World Council of the Methodist Church);

87. Par Baznīcas jēdziena definīcijas lietderību un tās radīto risku skat. 38.-47. punktu.

2) statūti - Baznīcas statūti, kas reģistrēti Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktā kārtībā reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā;

88. Par Baznīcas Satversmi jeb statūtiem skat. 50. punktu.

3) ticīgie - Latvijas Republikas pilsoņi un pastāvīgie iedzīvotāji, kā arī ārzemnieki, kas atzīst Metodisma mācību un principus;

89. Par "ticīgo" definīciju skat. 51.-53. punktu.

5) Baznīcas galva – saskaņā ar statūtos noteikto kārtību Apvienotās Metodistu Baznīcas Ziemeļeiropas Konferences iecelts garīdznieks – bīskapa vietnieks Latvijā (superintendents), kas vada Baznīcu, ievērojot bīskapa norādījumus un Disciplīnas Grāmatas noteikumus.

90. Par "Baznīcas galvas" definīciju skat. 54. punktu.

6) Baznīcas valde – saskaņā ar statūtos noteikto kārtību ievēlēta izpildinstitūcija, kas pamatojoties uz Baznīcas statūtiem, ievērojot Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteikto kārtību un Disciplīnas Grāmatas noteikumus, vada Baznīcu, saskaņojot savus lēmumus ar Baznīcas galvu.

7) Disciplīnas Grāmata (The Book of The United Methodist Church) – Apvienotās Metodistu Baznīcas disciplinārie noteikumi.

91. Arī šeit tiek likumdošanas kārtībā mēģināts reglamentēt Baznīca iekšējās iekārtas un disciplīnas jautājumus, kas no Satversmes 99. panta otrā teikuma viedokļa **diez vai ir pieņemams.**

3. pants. Baznīcas statuss

(...)

(4) Baznīcas valdes lēmumi pārsūdzami augstākajā institūcijā - Tiesu padomē, kuru ievēl ģenerālkonference.

92. Man šķiet, ka šī norma nonāk diezgan skaidrā **pretrunā ar Satversmes 99. panta otrajā daļā noteikto valsts un baznīcas šķirtības principu.** Baznīcas iekšējo institūciju lēmumu pieņemšanas un pārsūdzēšanas kārtība ir jautājums, kas pēc definīcijas ir ekskluzīvā Baznīcas kompetencē; valsts likumdevējs principā nedrīkstētu tajā iejaukties.

8. pants. Pastorālās sarunas aizsardzība

(...)

(3) Nevienai institūcijai nav atļauts vervēt garīdzniekus.

93. Par "vervēšanu" skat. 63. punktu.

12. pants. Izglītība

Kristīgās Ticības mācība notiek tikai pamatojoties uz programmu, kuru apstiprinājusi Baznīcas valde, saskaņojot ar Izglītības un zinātnes ministriju, un to veic tikai likumā noteiktajā kārtībā kvalificēti pedagogi, kuriem ir Baznīcas izsniegta kvalifikācijas apliecība. Ja šī apliecība tiek anulēta, tiek zaudētas tiesības pasniegt Baznīcas ticības mācību.

94. Šeit būtu vēlams precizēt, ka runa ir par ticības mācību valsts un pašvaldības izglītības iestādēs.

SECINĀJUMU DAĻA

1. Ikvienam ir starptautiski atzītas tiesības uz reliģijas brīvību, bet nevienam nav nekādu subjektīvu tiesību uz valsts un baznīcas šķirtību. Ja ir pietiekama politiskā griba un apņemšanās, Satversmes 99. panta otro teikumu – "*Baznīca ir atdalīta no valsts*" – var arī grozīt vai izslēgt.

2. Īpašu attiecību veidošana starp valsti un tradicionālām reliģiskām konfesijām, kāda tā tiek piedāvāta konkrētajos likumprojektos, nepārkāpj Satversmes 1. pantā noteikto demokrātijas principu.

3. Katra attiecīgā valsts interpretē un piemēro „valsts un baznīcas šķirtības” principu atbilstoši savām vēsturiskajām un konstitucionālajām tradīcijām, un šīs tradīcijas faktiski arī ir vienīgā mēraukla minētā principa interpretācijai.

4. Ievērojot Latvijas vēsturiskās un konstitucionālās tradīcijas, piedāvātais valsts un baznīcu attiecību modelis nav pretrunā ar Satversmes 99. panta otro teikumu.

5. "Tradicionālās" reliģiskās konfesijas atrodas būtiski atšķirīgā situācijā no visām pārējām Latvijā reģistrētajām konfesijām. Līdz ar to valsts izvēle pieņemt speciālus likumus par tām nav atzīstama par diskriminējošu.

6. Lai šādi speciāli likumi nepārkāptu valsts un baznīcas šķirtības principu, tie nedrīkst reglamentēt tādas lietas, kas pēc savas būtības ietilpst reliģisko organizāciju iekšējā kompetencē. Ar šādiem likumiem valsts vienkārši deklarē savu attieksmi pret konkrētām reliģiskām organizācijām.

7. Aplūkojamie likumprojekti satur daudzas normas, kas vai nu diezgan acīmredzami pārkāpj valsts un baznīcas šķirtības principu, vai arī nepamatoti ierobežo citu personu reliģijas brīvību. Līdz ar to šo likumprojektu pieņemšana to pašreizējā redakcijā no Satversmes viedokļa nebūtu pieņemama. Turklāt to

praktiska piemērošana varētu radīt Latvijas Republikai lielas izredzes zaudēt Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

Juris Rudevskis

*Alternatīvs projekts**Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas likums**Pirmā nodaļa*
*Vispārējie noteikumi***1. pants. Likumā lietotie termini**

Likumā ir lietoti šādi termini:

- 1) **Baznīca** – Latvijas Evaņģēliski Luteriskā Baznīca, tāda, kāda tā pastāv šī likuma spēkā stāšanās brīdī. Šī likuma izpratnē jēdziens „Baznīca” apzīmē gan Baznīcu kopumā, gan arī katru atsevišķu Baznīcas institūciju, kura saskaņā ar Baznīcas iekšējām normām ir tiesīga rīkoties tās vārdā;
- 2) **Baznīcas institūcija** – koleģiāls orgāns vai atsevišķa fiziska persona, kas saskaņā ar Baznīcas iekšējām normām ir atzīta par Baznīcas institūciju vai amatpersonu;
- 3) **Baznīcas satversme** – Baznīcas pieņemts dokuments, kas, cita starpā, nosaka Baznīcas institūciju un garīdznieku statusu un pilnvaras šajā likumā noregulētajos jautājumos;
- 4) **Baznīcas iekšējās normas** – Baznīcas satversme, kā arī visu to teoloģisko, doktrinālo, tikumisko, kanonisko, administratīvo un disciplināro tekstu un priekšrakstu kopums, kuru Baznīca atzīst par sev saistošu;
- 5) **Garīdznieks** – fiziska persona, kas ir ordinēta (konsekrēta) saskaņā ar Baznīcas iekšējām normām un kas atbilst Baznīcas satversmē noteiktajai garīdznieka definīcijai;
- 6) **Draudze** – vietēja (lokāla) fizisko personu apvienība, kas atbilst Baznīcas satversmē ietvertajai draudzes definīcijai. Baznīcas draudze šī likuma izpratnē ir atzīstama par Baznīcas institūciju;
- 7) **Kulta vieta** – Baznīcas īpašumā, valdījumā vai turējumā esošs dievnams, kapela, kapliča, jebkura cita kulta vajadzībām lietojama celtne vai kapsēta;
- 8) **Kulta priekšmets** – Baznīcas īpašumā esoša kustama lieta, kas pēc savas būtības ir domāta izmantošanai dievkalpojumos un citās reliģiskās ceremonijās;
- 9) **Baznīcas kultūras un mākslas mantojums** – Baznīcas īpašumā, valdījumā vai turējumā esošas kustamas un nekustamas lietas, ieskaitot kulta vietas un kulta priekšmetus, kas ir iekļautas nacionālā kultūras un mākslas mantojuma sarakstā.

2. pants. Likuma mērķi

Šī likuma mērķi ir:

- 1) noteikt Baznīcas tiesisko statusu, ievērojot luterānisma kā tradicionālas reliģiskas konfesijas nozīmīgo lomu Latvijas sabiedrības garīgajā un tikumiskajā izaugsme un attīstībā agrākajos laikos un mūsdienās;
- 2) nodrošināt Satversmes 99. panta otrajā teikumā noteiktā baznīcas un valsts šķirtības principa ievērošanu, vienlaicīgi nostiprinot valsts un Baznīcas sadarbību abu pušu kompetencē esošajās jomās;

3) nodrošināt Baznīcas līdztiesību ar citām tradicionālo reliģisko konfesiju baznīcām un organizācijām, vienlaicīgi ievērojot Baznīcas iekārtas un mācības īpatnības;

4) nodrošināt Baznīcai, tās institūcijām un tās locekļiem efektīvu Satversmes 99. panta pirmajā teikumā un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 9. pantā garantēto tiesību īstenošanu.

3. pants. Baznīcas neatkarība

(1) Baznīca ir tiesīga:

1) brīvi noteikt savas mācības (doktrīnas) saturu, savu iekšējo iekārtu un savas iekšējās normas;

2) brīvi ordinēt, iecelt amatos, pārcelt un atlaist no amata garīdzniekus;

3) brīvi īstenot savu disciplināro varu pār Baznīcas locekļiem, piemērojot tās iekšējās normās paredzētās garīga rakstura kanoniskās sankcijas.

(2) Tikai pati Baznīca var noteikt konkrētas personas vai personu grupas piederību tai.

(3) Neviena valsts institūcija, ieskaitot tiesas, nedrīkst tieši vai netieši iejaukties šī panta pirmajā un otrajā daļā minēto tiesību īstenošanā, ierobežot tās vai pakļaut nosacījumiem.

(4) Baznīcas institūciju lēmumi, kas attiecas uz šī panta pirmajā un otrajā daļā minētajiem jautājumiem, kā arī uz citiem Baznīcas kompetencē esošiem garīga rakstura jautājumiem, nav pārsūdzami ne valsts tiesās, nedz citās valsts institūcijās.

4. pants. Baznīcas satversme

(1) Baznīca iesniedz Ministru kabineta noteiktajai valsts institūcijai savu satversmi, kas ir pieņemta saskaņā ar Baznīcas iekšējām normām un ir kompetentās Baznīcas institūcijas apstiprināta. Baznīcas satversmes grozījumi ir iesniedzami tādā pašā kārtībā kā pati satversme.

(2) Baznīcas satversmei ir jāsaturs vismaz šāda informācija:

1) norāde uz konkrētām Baznīcas institūcijām, kas ir tiesīgas pieņemt lēmumus, vest sarunas un citādi rīkoties Baznīcas vārdā visos šajā likumā noregulētajos jautājumos;

2) Baznīcas garīdznieka jēdziena definīcija un nosacījumi, kuriem personai jāatbilst, lai viņa tiktu atzīta par Baznīcas garīdznieku;

3) nosacījumi, ar kādiem personu apvienība ir atzīstama par Baznīcas draudzi.

(3) Baznīcai ir jāinformē Ministru kabineta noteiktā valsts institūcija, kā arī citas kompetentās publiskās institūcijas par jebkurām tās iekšējās iekārtas izmaiņām, ja šīs izmaiņas var būtiski ietekmēt Baznīcas attiecības ar valsti.

Otrā nodaļa

Baznīcas tiesiskais statuss un pamattiesības

5. pants. Baznīcas tiesiskais statuss

Baznīca ir juridiska persona uz šī likuma pamata.

6. pants. Baznīcas institūciju un nodibinājumu tiesiskais statuss

(1) Baznīcas draudzēm, šī likuma 20. pantā minētajām mācību iestādēm un citām Baznīcas institūcijām un nodibinājumiem, kurām saskaņā ar Baznīcas iekšējām normām ir publisko tiesību juridiskās personas statuss, saskaņā ar šo likumu ir juridiskās personas statuss arī Latvijas Republikas normatīvo aktu izpratnē.

(2) Ministru kabineta noteiktajā kārtībā un termiņos Baznīca paziņo Ministru kabineta noteiktajai valsts institūcijai par šī panta pirmajā daļā minēto Baznīcas institūciju un nodibinājumu izveidošanu, modificēšanu, atzīšanu un likvidēšanu.

(3) Šī panta pirmajā daļā minētās Baznīcas institūcijas un nodibinājumi iegūst juridiskās personas tiesības no to dibināšanas brīža. Ja institūcijas vai nodibinājuma dibināšanas brīdis nav skaidri nosakāms, institūcija vai nodibinājums iegūst juridiskās personas tiesības no šī panta otrajā daļā minētā paziņojuma saņemšanas brīža. Ja šāds paziņojums nav iesniegts un ja Baznīcas institūcijas vai nodibinājuma reālais dibināšanas brīdis nav skaidri nosakāms, to strīda gadījumā nosaka tiesa pēc sava ieskata.

(4) Šī panta trešās daļās normas ir attiecīgi piemērojamas arī Baznīcas institūciju un nodibinājumu modificēšanai, atzīšanai un likvidēšanai.

(5) Baznīca ir tiesīga dibināt arī cita veida personu vai lietu apvienības. Šādām apvienībām ir piemērojami spēkā esošie normatīvie akti par biedrībām un nodibinājumiem, un tās iegūst juridiskās personas tiesības šajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

7. pants. Baznīcas, tās institūciju un locekļu pamattiesības

(1) Saskaņā ar Satversmes 99. pantu, Baznīcai cita starpā ir tiesības:

- 1) brīvi un atklāti noturēt dievkalpojumus un sludināt savu mācību;
- 2) brīvi izplatīt informāciju par savu darbību;
- 3) brīvi īstenot savu sūtību, veicot pastorālās aktivitātes sociālajā, izglītības un kultūras jomā.

(2) Normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā Baznīcai ir tiesības, cita starpā:

- 1) paust savu viedokli valstij un pašvaldībām piederošajos sabiedriskās saziņas līdzekļos;
- 2) veidot, pārvaldīt un izplatīt savus sabiedriskās saziņas līdzekļus;
- 3) slēgt valsts atzītas un civiltiesiskas sekas izraisošas laulības.

(3) Baznīcai, tās institūcijām un nodibinājumiem, kā arī tās locekļiem ir tiesības brīvi sazināties un uzturēt savstarpējus sakarus gan ar citām Baznīcas institūcijām Latvijā, gan ar citām luterāņu draudzēm, apvienībām, institūcijām un organizācijām ārzemēs.

8. pants. Darbība Baznīcas vārdā un Baznīcas nosaukuma aizsardzība

(1) Darboties Baznīcas vārdā ir tiesības tikai:

- 1) Baznīcas institūcijām;
- 2) Baznīcas garīdzniekiem;
- 3) citām personām, kuras tam ir pilnvarojusi kompetentā Baznīcas institūcija.

(2) Neviena persona vai personu grupa nedrīkst ietvert savā publiski lietotajā nosaukumā vārdkopu "Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca" (neatkarīgi no locījuma) bez Baznīcas atļaujas.

(3) Personām, kas pārkāpušas šī panta pirmo vai otro daļu, ir pienākums atlīdzināt Baznīcai visus ar viņu prettiesisko darbību radītos zaudējumus, ieskaitot morālo kaitējumu, saskaņā ar Civillikuma normām.

(4) Citu reģistrējamo reliģisko organizāciju, biedrību, nodibinājumu un citu tiesību subjektu nosaukumiem ir nepārprotami jāatšķiras no Baznīcas nosaukuma.

9. pants. Grēksūdzes un pastorālās sarunas noslēpums

(1) Grēksūdzes un pastorālās sarunas noslēpums ir neaizskarams. Nevienam un nekādā gadījumā nedrīkst piespiest Baznīcas garīdznieku tieši vai netieši izpaust ar grēksūdzes vai pastorālās sarunas saturu saistītu informāciju pat tad, ja šis garīdznieks ir liecinieks vai procesa dalībnieks valsts tiesā.

(2) Šī panta pirmajā daļā noteiktais aizliegums attiecas arī uz jebkuru personiska rakstura informāciju, kuru Baznīcas garīdznieks iegūst vai var iegūt savu garīdznieka pienākumu pildīšanas gaitā.

(3) Ja persona pārstāj būt par Baznīcas garīdznieku, tad šī panta pirmajā un otrajā daļā noteiktais aizliegums paliek spēkā attiecībā uz informāciju, kuru viņa ieguvusi, būdama Baznīcas garīdznieka amatā.

(4) Ir aizliegti jebkādi operatīvās darbības pasākumi, ar kuriem tiek iegūta grēksūdzes vai pastorālās sarunas gaitā izpaustā informācija. Tāpat ir aizliegta jebkāda Baznīcas garīdznieku vervēšana

10. pants. Garīdznieku atbrīvošana no karadienesta

(1) Baznīcas garīdznieki, kamēr viņi atrodas Baznīcas dienestā, kā arī personas, kuras mācās Baznīcas garīgā personāla mācību iestādēs nolūkā kļūt par garīdzniekiem, netiek pakļauti iesaukšanai militārajā dienestā.

(2) Vispārējas mobilizācijas gadījumā šī panta pirmajā daļā minētās personas var iesaistīt dienestos, kas nav saistīti ar ieroču lietošanu. Šīs normas piemērošanu nosaka īpaši normatīvie akti.

11. pants. Darba tiesiskās attiecības

(1) Baznīcas darba tiesiskās attiecības ir apspriežamas pēc Darba likuma normām, ievērojot šajā pantā noteiktos izņēmumus.

(2) Nodibinot, grozot un izbeidzot darba tiesiskās attiecības ar garīdzniekiem, Baznīca ir tiesīga tieši saistīt šīs attiecības ar darbinieka kanonisko garīdznieka statusu. Personas garīdznieka statusa izbeigšanās vai atņemšana saskaņā ar Baznīcas iekšējām normām ir tiesisks pamats darba attiecību izbeigšanai starp Baznīcu un šo personu.

(3) Nodibinot, grozot un izbeidzot darba tiesiskās attiecības ar citām personām, Baznīca ir tiesīga pieprasīt no darbinieka spēju un gatavību ievērot lojalitāti pret Baznīcas mācību (doktrīnu) un iekšējām normām.

(4) Nodibinot, grozot un izbeidzot darba tiesiskās attiecības ar personām, kas nav garīdznieki, bet kuru darba pienākumos ietilpst aktīva dalība dievkalpojumos un citos kulta pasākumos, Baznīca turklāt ir tiesīga ņemt vērā arī darbinieka reliģisko piederību un pārlicību.

12. pants. Valsts institūciju iejaukšanās Baznīcas pasākumos

(1) Kompetentās valsts vai pašvaldību institūcijas var iejaukties Baznīcas rīkotajos dievkalpojumos vai citos pasākumos tikai pēc kompetentu Baznīcas institūciju pieprasījuma, ja tiek apdraudēta sabiedriskā kārtība.

(2) Ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka šī panta pirmajā daļā minētie apstākļi draud radīt nopietnu kaitējumu personām vai vērtīgiem vēsturiskiem vai mākslas priekšmetiem, kompetentās valsts vai pašvaldību institūcijas var iejaukties arī nekavējoties, nesagaidot Baznīcas pieprasījumu.

13. pants. Valsts institūciju palīdzība Baznīcas pasākumu rīkošanā

(1) Katru gadu pirms valsts budžeta projekta sastādīšanas Baznīca nosūta Ministru kabinetam nākamajam gadam paredzēto pasākumu plānu, kuri varētu būt valstiski nozīmīgi. Uz šī plāna pamata, un vajadzības gadījumā vienojoties ar attiecīgajām pašvaldībām, Ministru kabinets var paredzēt darbības, lai nodrošinātu sabiedrisko kārtību, medicīniskās palīdzības sniegšanu un sanitāro prasību ievērošanu minēto pasākumu laikā.

(2) Šī panta pirmās daļas piemērošanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

14. pants. Sadarbība patvēruma piešķiršanas procesā

(1) Ja patvēruma meklētājs apgalvo, ka viņš citā valstī tiek vajāts viņa luteriskās pārliecības dēļ, kompetentajai valsts institūcijai pirms galīgā lēmuma pieņemšanas par šīs personas tiesiskā statusa noteikšanu Latvijā ir jālūdz Baznīcas atzinums. Šādam patvēruma meklētājam ir tiesības sazināties ar kompetento Baznīcas institūciju un personīgi tikties ar pilnvarotu Baznīcas pārstāvi.

(2) Ja šī panta pirmajā daļā paredzētajā gadījumā kompetentā Baznīcas institūcija desmit dienu laikā nav devusi savu rakstveida atzinumu, tad ir pieņemams, ka tā neatzīst, ka konkrētais patvēruma meklētājs tiktu vajāts viņa luteriskās pārliecības dēļ.

Trešā nodaļa Baznīcas manta

15. pants. Baznīcas kulta vietu un kulta priekšmetu neaizskaramība

(1) Neviena fiziskā vai juridiskā persona, ieskaitot publiskās institūcijas, nedrīkst izmantot Baznīcas kulta vietas vai kulta priekšmetus bez kompetentās Baznīcas institūcijas atļaujas, ievērojot šī likuma 12. panta nosacījumus.

(2) Baznīcas kulta vietas un kulta priekšmetus nevar apgrūtināt vai atsavināt piespiedu kārtā bez kompetentās Baznīcas institūcijas rakstiskas piekrišanas. Šis aizliegums attiecas arī uz nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām.

(3) Baznīcas kulta vietas un kulta priekšmetus ir aizliegts ieķīlāt, un uz tiem nevar vērst piedziņu pēc izpildu dokumentiem.

16. pants. Baznīcas kultūras un mākslas mantojuma aizsardzība

(1) Kompetentajām publiskajām institūcijām ir pienākums nodrošināt Baznīcas kultūras un mākslas mantojuma saglabāšanu un uzturēšanu. Valsts piedalās Baznīcas kultūras un mākslas mantojuma uzturēšanas izmaksu segšanā saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

(2) Baznīcai ir pienākums ievērot normatīvo aktu prasības par kultūras un mākslas mantojuma aizsardzību, ieskaitot normas par šī mantojuma pieejamību sabiedrības apskatei.

17. pants. Īpašuma tiesību pāreja

(1) Ja kāda no Baznīcas draudzēm vai citām šī likuma 5. panta pirmajā daļā minētajām institūcijām tiek likvidēta vai nolemj atdalīties (izstāties) no Baznīcas, visa tās īpašumā esoša kustamā un nekustamā manta pāriet Baznīcas īpašumā.

(2) Nekustamā manta, kas ir reģistrēta zemesgrāmatās kā atsevišķu Baznīcas draudžu un citu šī likuma 5. panta pirmajā daļā minēto institūciju īpašums, ir uzskatāma par Baznīcas īpašumu.

(3) Šī likuma 5. panta piektajā daļā minēto juridisko personu likvidēšanas gadījumā īpašuma tiesību pāreja notiek un īpašuma tiesību jautājumi ir kārtojami pēc vispārējiem noteikumiem, kas paredzēti normatīvajos aktos par biedrībām un nodibinājumiem.

18. pants. Baznīcas komercdarbība

Savas darbības nodrošināšanai un savu īpašo mērķu sasniegšanai Baznīcai ir tiesības veikt komercdarbību saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

19. pants. Nodokļi

(1) Baznīcai ir tiesības uz nodokļu atvieglojumiem saskaņā ar nodokļu likumiem.

(2) Nav apliekama ar nodokļiem:

- 1) Baznīcas sniegtā finansiālā palīdzība tās institūcijām, nodibinājumiem un locekļiem;*
- 2) Baznīcas locekļu veiktie ziedojumi un Baznīcas satversmē paredzētie obligātie maksājumi Baznīcai.*

Ceturtā nodaļa Baznīca un izglītība

20. pants. Ticības mācības pasniegšana valsts un pašvaldību mācību iestādēs

(1) Baznīcas locekļiem ir tiesības uz to, lai viņu nepilngadīgie bērni vai aizbilstamie valsts un pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs saņemtu atbilstošu kristīgo mācību vai evaņģēliski luteriskās ticības mācību atsevišķās mācību stundās.

(2) Šī panta pirmajā daļā minētā evaņģēliski luteriskās ticības mācība notiek pēc kompetentas Baznīcas institūcijas apstiprinātas programmas, kas ir saskaņota ar Izglītības un zinātnes ministriju. Kristīgās mācības programma ir iepriekš jāsaskaņo ar kompetento Baznīcas institūciju.

(3) Šī panta pirmajā daļā minēto evaņģēliski luteriskās ticības mācību valsts un pašvaldību mācību iestādēs drīkst pasniegt tikai Baznīcas garīdznieki vai personas, kurām ir pedagoga izglītība un atbilstoša kompetentas Baznīcas institūcijas atļauja. Ja šo atļauju atsauc vai pasludina par nederīgu, šāds pedagogs zaudē tiesības pasniegt ticības mācību.

(4) Šajā pantā garantētās tiesības ir īstenojamas saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem vispārējās izglītības jomā.

21. pants. Baznīcas privātās mācību iestādes

(1) Baznīcai ir tiesības dibināt un vadīt jebkura līmeņa privātas mācību iestādes saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

(2) Baznīcas mācību iestādēm ir vispārējā kārtībā piemērojami normatīvie akti par privātajām mācību iestādēm, ieskaitot normas par:

- 1) publisko institūciju kontroli pār izglītības programmām;*
- 2) valsts atzītu diplomu, grādu un izglītības dokumentu izsniegšanu;*
- 3) valsts finansiālo atbalstu.*

(3) Baznīcas mācību iestāžu pasniedzējiem un citiem darbiniekiem, kā arī audzēkņiem (studentiem) un viņu vecākiem (aizbildņiem) ir tādas pašas tiesības un pienākumi kā attiecīgajām personām valsts un pašvaldību skolās.

(4) Baznīcas mācību iestādēm nav saistošas tās vispārējās tiesību normas izglītības jomā, kuru piemērošana ir pretrunā ar Baznīcas mācību un iekšējās iekārtas īpatnībām.

(5) Baznīcas mācību iestāžu diplomu un mācību kursi, kuri atbilst spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, ir uzskatāmi par derīgiem un ir līdzvērtīgi valsts un pašvaldību mācību iestāžu diplomiem un mācību kursiem.

22. pants. Baznīcas garīgā personāla mācību iestādes

- (1) Baznīca var dibināt mācību iestādes garīdznieku un cita garīgā personāla sagatavošanai.
- (2) Šī panta pirmajā daļā minēto iestāžu mācību programmas ir tiesīga noteikt tikai kompetentā Baznīcas institūcija.
- (3) Valsts atzīst šī panta pirmajā daļā minēto iestāžu izsniegtos diplomus.
- (4) Valsts saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem var sniegt finansiālu atbalstu šī panta pirmajā daļā minētajām iestādēm.

Piektā nodaļa *Baznīcas locekļu garīgā aprūpe*

23. pants. Militārajā dienestā esošo personu garīgā aprūpe

- (1) Ikvienam Baznīcas loceklim, kurš dien Nacionālajos Bruņotajos Spēkos, ir tiesības uz garīgo aprūpi no Baznīcas puses. Cita starpā, šīs tiesības ietver sevī tiesības:
 - 1) piedalīties svētdienu un Baznīcas svētku dienu dievkalpojumos;
 - 2) tikties ar garīdznieku vienatnē;
 - 3) saņemt katehētisko apmācību.
- (2) Šī panta pirmajā daļā minētās tiesības ir īstenojamas saskaņā ar militāro dienestu reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, ievērojot militārā dienesta īpatnības un tiktāl, ciktāl tas nekavē neatliekamu karadienesta pienākumu izpildi. Nacionālo Bruņoto Spēku amatpersonām ir pienākums nodrošināt šī panta pirmajā daļā minēto tiesību reālu un efektīvu īstenošanu.
- (3) Baznīcas locekļu garīgo aprūpi Nacionālajos Bruņotajos spēkos veic Baznīcas institūciju iecelts garīgais personāls – kapelāni.
- (4) No savas puses Baznīca ieceļ vienu amatpersonu, kas uzrauga visu Baznīcas kapelānu darbību Nacionālajos Bruņotajos Spēkos, ir atbildīga par viņu darbību un piedalās visu jautājumu un domstarpību risināšanā, kas ir saistīti ar Baznīcas kapelānu dienestu. Baznīca nekavējoties paziņo kompetentajai valsts institūcijai par minētās amatpersonas iecelšanu vai atsaukšanu.
- (5) Garīga rakstura jautājumos kapelāni ir pakļauti šī panta ceturtajā daļā minētajai Baznīcas amatpersonai. Laicīgā ziņā viņi atrodas attiecīgās Nacionālo Bruņoto Spēku vienības sastāvā un ir pakļauti tās vadībai, saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.
- (6) Kapelāniem ir pienākums ievērot Nacionālo Bruņoto Spēku amatpersonu noteikumus un rīkojumus attiecībā uz garīgo pasākumu norises laiku un vietu.

24. pants. Ieslodzīto garīgā aprūpe

- (1) Ikvienam Baznīcas loceklim, kas izcieš brīvības atņemšanas vai aresta sodu, vai kuram kā drošības līdzeklis ir piemērots apcietinājums, ir tiesības uz garīgo aprūpi no Baznīcas puses. Baznīcai ir tiesības veikt ieslodzīto Baznīcas locekļu garīgo aprūpi cietumos un citās piespiedu brīvības atņemšanas iestādēs.
- (2) Šī panta pirmajā daļā minētās tiesības īstenojamas saskaņā ar likumiem un citiem normatīvajiem aktiem par kriminālsodu izpildi. Brīvības atņemšanas iestādēm ir pienākums nodrošināt šo tiesību reālu un efektīvu īstenošanu.
- (3) Ieslodzīto Baznīcas locekļu garīgo aprūpi veic Baznīcas institūciju iecelts garīgais personāls – cietumu kapelāni.

25. pants. Garīgā aprūpe citās valsts vai pašvaldību iestādēs

Baznīca var veidot kapelānu dienestu arī citās valsts vai pašvaldību iestādēs, ja vienlaicīgi pastāv šādi nosacījumi:

- 1) *Baznīcas locekļu uzturēšanās tajās prasa Baznīcas pilnvarotu pārstāvju regulāru vai pastāvīgu pastorālu klātbūtni;*
- 2) *tajās nav pieejama parastā garīdznieka aprūpe;*
- 3) *pati valsts vai pašvaldības iestāde piekrīt šāda kapelānu dienesta izveidošanai.*

26. pants. Slimnieku un sociālās palīdzības iestāžu iemītnieku garīgā aprūpe

(1) Ikvienam Baznīcas loceklim, kas tiek ārstēts ārstniecības iestādē vai ir sociālās palīdzības iestādes iemītnieks, ir tiesības tikt ar Baznīcas garīdznieku. Šīs tiesības ir garantētas neatkarīgi no attiecīgās ārstniecības vai sociālās palīdzības iestādes tiesiskā statusa un piederības.

(2) Baznīcai ir tiesības veikt regulāru vai pastāvīgu garīgo aprūpi valsts un pašvaldību slimnīcās, bērnu patversmēs un visās pārējās valsts un pašvaldību ārstniecības un sociālās palīdzības iestādēs, kurās Baznīcas locekļu uzturēšanās prasa Baznīcas pārstāvju pastorālu klātbūtni.

27. pants. Kapelānu un Baznīcas pārstāvju pilnvaras

Par kapelānu šī likuma 23. panta trešās daļas, 24. panta trešās daļas un 25. panta izpratnē drīkst būt tikai persona, kurai ir atbilstoša kompetentas Baznīcas institūcijas atļauja. Šīs atļaujas atsaukšana vai pasludināšana par nederīgu nozīmē automātisku kapelāna statusa zaudēšanu. Tādi paši nosacījumi ir piemērojami arī šī likuma 26. panta otrajā daļā minētajiem Baznīcas pārstāvjiem.

Sestā nodaļa**Nobeiguma noteikumi****28. pants. Baznīcas tiesiskā pēctecība**

Baznīca ir atzīstama par līdz 1940. gadam pastāvējušās Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas tiesību un saistību pārmantotāju.

29. pants. Sadarbības līgumi

Šajā likuma paredzēto tiesību īstenošanai Baznīca ir tiesīga slēgt sadarbības līgumus ar ministrijām un citām valsts pārvaldes un pašvaldību iestādēm, kuru kompetencē ietilpst šajā likumā garantēto tiesību īstenošana. Iestāde nav tiesīga atteikties no sarunām par šāda sadarbības līguma slēgšanu.

30. pants. Likuma piemērošana un iztulkošana

(1) Šī likuma normas un tā 29. pantā minētie sadarbības līgumi ir piemērojami pēc labas ticības, ievērojot draudzības un sadarbības garu starp valsti un Baznīcu.

(2) Šaubas vai sarežģījumi, kas var rasties šī likuma vai tā 29. pantā minēto sadarbības līgumu iztulkošanā vai piemērošanā, ir pēc iespējas atrisināmas sarunu un savstarpējas vienošanās ceļā starp kompetentajām valsts vai pašvaldību institūcijām un Baznīcas institūcijām.

(3) Šī panta otrā daļa nav iztulkojama kā ierobežojums vai priekšnosacījums tajā minēto tiesību subjektu tiesībām vērsties tiesā.

Pārejas noteikumi

1. Ministru kabinets līdz [DATUMS] nosaka:

- 1) valsts institūciju, kurai ir paziņojama šī likuma 4. panta pirmajā un trešajā daļā un 5. panta otrajā daļā minētā informācija;
- 2) šī likuma 13. panta piemērošanas kārtību.

2. Baznīca līdz [DATUMS] saskaņo savu satversmi ar šī likuma 4. panta otrās daļas prasībām un iesniedz to Ministru kabineta noteiktajai institūcijai.

3. Baznīcas draudzes un citas šī likuma 5. panta pirmajā daļā minētās institūcijas, kas ir izveidotas un ieguvušas juridiskās personas tiesības pirms šī likuma spēkā stāšanās, saglabā savu tiesisko statusu bez jebkādiem priekšnosacījumiem un ir atzīstamas par dibinātām saskaņā ar šo likumu. Jautājumi par šādu institūciju tiesībspējas un rīcībspējas rašanās brīdi ir apspriežami pēc tiesību normām, kas bija spēkā šo institūciju reģistrācijas brīdī. Visi pārējie ar šo institūciju tiesisko statusu saistītie jautājumi ir apspriežami pēc šī likuma un uz tā pamata izdotajiem normatīvajiem aktiem.